

2008
ročník LI

Těšínsko

vlastivědný časopis

číslo 4

2008
ročník LI

Těšínsko

vlastivědný časopis

číslo 4

Obsah

1

**Manželské soužití knížete Václava III. Adama
s Marií z Pernštejna v polovině 16. století**

Radim Jež

15

Horské chaty na Bílém Kříži

Zuzana Gnidová

18

Miroslav Malura nejen v Českém Těšíně

Jan Malura

21

**Zkáza přišla z oblohy aneb Co způsobilo řádění
nedávných vichřic v Českém Těšíně a okolí**

Jiří Kristian

25

Tragický podzim 1938

Ivo Baran

28

Úpravy zeleně v Havířově

Jiří Kristian

30

Seminář Etnografické komise AMG v Chotěbuzi

Wiesława Branna

32

Nová bibliografie časopisu Těšínsko

Gabriela Chromcová

33

**Města a obce Těšínska se představují
Bystřice**

Radim Jež

Vydává Muzeum Těšínska v Českém Těšíně
Adresa redakce: Muzeum Těšínska, 737 01 Český Těšín, Hlavní tř. 15
tel.: 558 761 216, fax: 558 761 223, E-mail: muzeum@muzeumct.cz
Odpovědný redaktor: dr. Zbyšek Ondřeka
Výkonný redaktor: doc. dr. Rudolf Žáček, Dr.
Tajemník redakce: dr. David Pindur
Redakční rada: dr. Karel Bogar, doc. dr. Mečislav Borák, CSc.,
prof. dr. Dan Gawrecki, CSc., doc. dr. Blážena Gracová, CSc., doc. dr. Dušan Janák, Dr.,
prof. dr. Zdeněk Jirásek, CSc., dr. Jaromír Kalus, dr. Jiřina Kábrtová,
doc. dr. Irena Korbelářová, Dr., doc. dr. Pavel Kouřil, CSc., dr. Karel Müller,
dr. Zbyšek Ondřeka, dr. David Pindur, doc. dr. Radim Prokop, CSc.,
dr. Miroslav Skarka, dr. Pavel Šopák, Dr., Jiřina Veselská, doc. dr. Rudolf Žáček, Dr.
Grafický návrh: Petr Tesař, UPGRADE CZ s.r.o., Ostrava
Odevzdáno do tisku: 11. 9. 2008
Vyšlo: 15. 12. 2008
Tisk: Tiskárna Grafico s.r.o., Opava
Nevyžádané rukopisy, fotografie a kresby se nevracejí.
Za obsah článku zodpovídá autor.

Časopis lze zakoupit v Muzeu Těšínska v Českém Těšíně, Hlavní tř. 15
nebo v jeho pobočkách ve Výstavní síni Musaion v Havířově, Dělnická 14,
v Památníku životické tragédie v Havířově-Životicích, Kotulově dřevěnce
v Havířově, v Archeoparku, ve Výstavní síni Muzea Těšínska v Jablunkově,
ve Výstavní síni Muzea Těšínska v Karvině-Fryštátě, ve Výstavní síni
Muzea Těšínska v Orlové, v Technickém muzeu v Petřvaldě.

Rozšiřuje redakce, kde si lze také objednat (i telefonicky) předplatné nebo
jednotlivá čísla časopisu.

Vychází čtvrtletně, cena jednoho výtisku 40 Kč
celoroční předplatné 160 Kč a poštovné

Identifikační číslo: ISSN 0139-7605

Evidenční číslo MK ČR: E 11319

Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní poštou v Ostravě
č. j. 2726/92-P/1 ze dne 30. 11. 1992

Manželské soužití knížete Václava III. Adama s Marií z Pernštejna v polovině 16. století

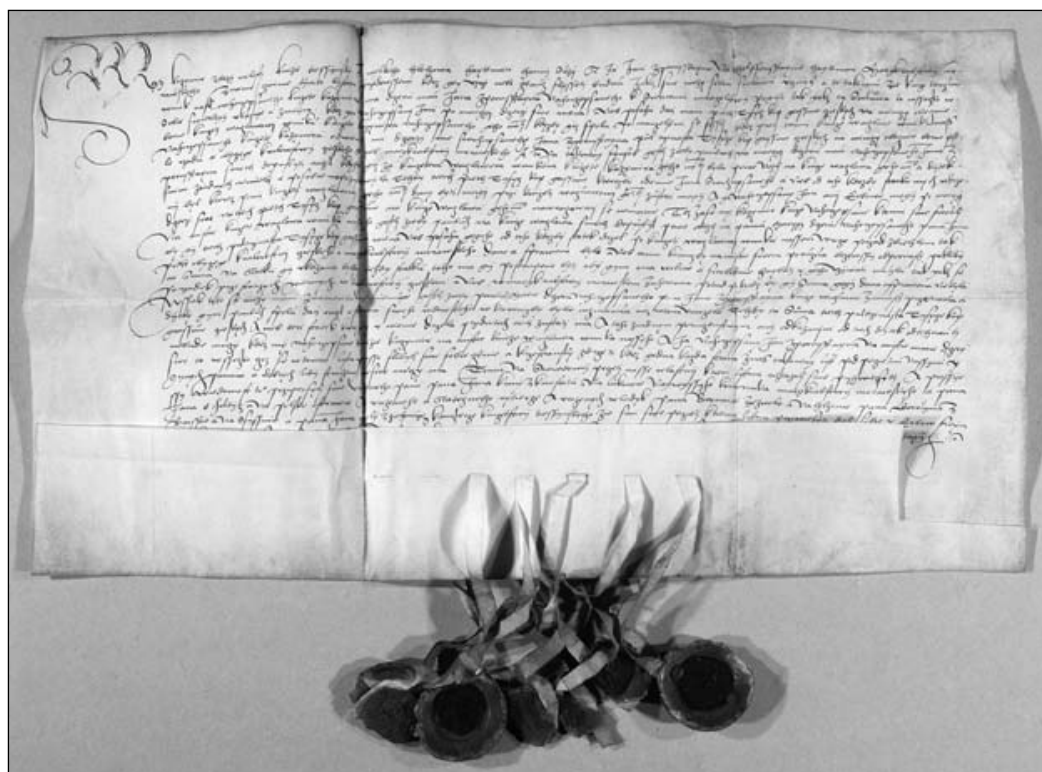
Radim Jež

Těšínský kníže Kazimír II. (*1449/1452-†1528) se na konci roku 1524 ocitl v nezáviděníhodné situaci.¹ V tomto roce měl kníže již několik let po svých 70. narozeninách,² ale byl nucen řešit ošemetný problém – komu předá správu nad knížectvím. Z manželství s Johanou Minsterberskou (*kol. 1460-†1496) měl sice dva právoplatné dědice, ale oba přežil o několik let.

První syn Fridrich se narodil někdy mezi léty 1480 a 1483.³ Už od svých dětských let byl předurčen k církevní kariéře. Někdy před koncem 15. století zahájil svá studia na univerzitě ve Vídni, kde se stal později, 4. dubna 1503, rektorem. Jeho kariéra v církevním rouchu měla započnout ve Vratislavi, ale rozložení tamějších politických sil zrovna nepřálo plánům jeho otce Kazimíra II, a proto se Fridrich začal více orientovat na univerzitní půdu. Znalosti si prohluboval v Boloni; v matricích se však zápis o jeho pobytu nevyskytuje.⁴ Cesta do Itálie byla vykonána asi v rámci nabytí nutných zkušeností a byla spjata s tradiční kavalířskou zvyklostí poznávání západních končin Evropy. V roce 1507 se konečně Fridrich vrátil do Slezska, aby se ujal svěřených úřadu ve Vratislavi. Na cestě jej však

překvapila náhlá, nám blíže neznámá nemoc, které ještě na italské půdě podlehl a byl pohřben v Sieně.⁵

Velké naděje knížete Kazimíra se po smrti jeho staršího syna musely nutně upnout na dalšího mužského potomka. Byl jím kníže narozený mezi léty 1488 až 1496⁶ a při křtu pojmenovaný po svém prastrýci Václavovi. O jeho dětství a mládí se nám do dnešních dnů nezachovaly žádné informace. Můžeme pouze odhadovat, že ho po smrti matky Johanky vychovávaly kojné a opatrovnice na těšínském zámku. Poprvé se v listinném materiálu vyskytuje v roce 1517 po boku svého otce Kazimíra II,⁷ který jej přijal za spoluvládce. Podle tohoto dokumentu můžeme předpokládat, že se Václav narodil až v roce 1496 a svoji pečeti připojil k listině ve věku 21 let, kdy dosáhl plnoletosti. Rok narození by také mohl souviset se smrtí jeho matky, která, pokud přijmeme tuto hypotézu, zemřela po komplikacích spojených s porodem. Hned po dosažení plnoletosti Václava se Kazimír II. snažil pro svého syna nalézt vhodnou nevěstu. Příležitost se naskytla na svatebním veselí polského krále Zikmunda I. Starého s Bonou Sforzou v Krakově. Zde se sešel početný zástup

*Svatební smlouva
(v českém jazyce) mezi
knížetem Kazimírem II.
a Janem z Pernštejna ve věci
věna Václava III. Adama
a Marie z Pernštejna,
9. září 1528.
Archiwum Państwowe
w Katowicach, Oddział
w Cieszynie, ZDPP, sign. 54*

*Jakob Seisenegger
(?- připsáno): kníže Václav III.
Adam Těšínský, okolo r. 1550,
Lobkovické sbírky
Foto Milan Posselt*

slezských knížat a dalších urozených aristokratů, mezi nimiž nechyběl těšínský kníže Kazimír II. se svým synem Václavem, Fridrich II. Lehnicko-Břežský (*1480-†1547)⁸ a Jiří Braniborsko-Ansbašský. Posledně jmenovaný vedl s těšínským knížetem i Fridrichem Lehnickým spor o opolsko-ratibořské dědictví, který se táhl už od roku 1512.⁹ Na zmíněné svatbě se proto Jiří rozhodl nabídnout ovdovělému lehnickému knížeti svou sestru Žofii (*1485-†1537) a mladému těšínskému Piastovci Václavovi další ze svých sester Annu (*5. května 1487-†7. února 1539), čímž by si uklidnil politickou situaci na slezské půdě a pomocí sňatkových aliancí pomohl vyřešit spornou situaci kolem Opolska-Ratibořska.

Podle nově nalezených archivních materiálů se sešli kníže Kazimír II. se svým synem Václavem II. ve Štětíně s bratry Jiřím (*1484-†1543) a Kazimírem Braniborsko-Ansbašsko-Kulmbašským (*1481-†1527). Prostředníkem a hlavním vyjednavatelem byl hejman Dolního Slezska Fridrich II. Lehnicko-Břežský, který zde domluvil také svou svatbu s Žofií. Svatební smlouva byla potvrzena zpečetěním všech zúčastněných dne 3. července 1518 a stanovovalo se v ní, že Anna Braniborsko-Ansbašská obdrží od svých bratrů věno 10 000 rýnských zlatých, zatímco od svého budoucího muže Václava II. 20 000 rýnských zlatých,

pojištěných na knížecích komorních statcích a zámku s městem Těšínem.¹⁰

Svatba obou zasnoubených knížecích párů, Václava II. s Annou a Fridricha Lehnického s Žofií, byla naplánována na konec podzimu roku 1518. Dne 14. listopadu se konalo veselí na zámku lehnických knížat. Počátkem listopadu začala příprava svatby také v Těšínském knížectví. Velké finanční nároky spojené s touto událostí vedly knížata k vypsání mimořádné berně z vaření piva.¹¹ Jak již bylo výše naznačeno, veselka se konala nespíše na těšínském zámku těsně před začátkem adventu, tedy v týdnu od 20. do 27. listopadu, ale vzhledem ke konání svatby v Lehnici, se přiklání k pozdějšímu datu. Definitivní potvrzení zasnubní smlouvy ze Štětína bylo podepsáno knížetem Kazimírem II. a Václavem II. 1. prosince 1518 na těšínském zámku a k ní byl připojen soupis platů z komorních statků knížectví (urbář), které Kazimír II. odkázal novomanželům a z nichž mělo být spláceno věno Anny. Knížeti Kazimírovi bylo v tomto roce již téměř sedmdesát let a podle dobových měřítek a průměrné délky života ve středoevropském prostoru patřil k výjimečným jedincům dožívajících se tohoto věku. Proto také svatební smlouva pečetěná v Těšíně na začátku prosince byla nadepsána jako „*Verweisung*“, tedy „*odkaz*“, a byla faktickým testamentem, kterým předával komorní zboží a vládu do rukou nového manželského páru. Netušil však, co bude následovat, a ani v koutku duše určitě nepomyslel na fakt, že bude účastníkem *exequiae*¹² svého jediného syna. Ale nepředbíhejme...

Manželství Václava II. s Annou bylo naplněno záhy po svatbě a v nejbližším možném termínu se již třiatřicetileté matce narodil syn. Stalo se tak nejdříve v druhé polovině roku 1519 a určitě do konce května roku následujícího, kdy je datován list jejího bratra Jiřího s touto informací.¹³ Jméno narozeného dítěte není známo, a starší literatura předpokládala, že zemřel nedlouho po porodu, určitě ale do začátku listopadu 1525, kdy byla započata jednání s Janem z Pernštejna. Jediná zmínka v písemných pramenech pochází z 15. října 1522.¹⁴ Dalším dítětem byla dcera Ludmila, narozená mezi léty 1520-1523.¹⁵ V rodině těšínských Piastovců se nijak zvlášť neprosadila, zůstala neprovdána a zemřela v druhé polovině roku 1539.¹⁶ Bádání 90. let minulého století zjistilo, že manželé měli ještě jednu dceru. Jmenovala se Žofie a na svět přišla nejspíše ve stejném časovém rozpětí jako její sestra. Hmotným pramenem k této osobě a odrazovým můstkem k bádání

*Pečeť pod papírovým krytem
knížete Václava III. Adama
z roku 1571 (NA Praha,
HNL, inv. č. 1425,
sign. L 92/4/13b)
Foto Radim Jež*

o ní je náhrobní deska umístěná v kostele sv. Bartoloměje v Pardubicích. Mramorový náhrobek velké umělecké kvality byl původně usazen v podlaze kostela u zdi presbytáře.¹⁷ Na notně sešlapané desce, vyzvednuté v roce 1912 a osazené do zdi, je jasně čitelný vytesaný nápis: TVTO · LEZII · TIELO · OSWICENE · KNIEZNY · A PANNY · PANNY · ZIOFIE KNIEZNY · TIESSINSKE · KTEREZ · GEST · POCHOWA[...] LETA · PANIE · M · D · XXXXI. Při generální opravě v roce 1995 došlo také k archeologickému průzkumu.¹⁸ Ten potvrdil závěry průzkumu z roku 1912, který zjistil, že pod náhrobkem se nachází rakev dospělé ženy oděné v hedvábném rouchu.¹⁹ I písemné prameny nás přesvědčují o dospělosti zemřelé, která byla v roce 1540 mladou dívkou, připravenou ke sňatku. Žofie se měla stát manželkou nejspíše Kryštofa II. hraběte od sv. Jiří a z Pezinku, posledního představitele tohoto mocného uherského rodu.²⁰

Velkou pohromu prožil těšínský rod 17. listopadu 1524. Zemřel jediný žijící potomek staříckého knížete Kazimíra II. Václav II. Okolnosti jeho smrti nejsou známy a tělo spočinulo nejspíše v rodinné hrobce v dominikánském klášteře v Těšíně. Veškerá pozornost se obrátila na těhotnou kněžnu Annu, která byla v době smrti svého manžela v osmém měsíci. Očekávaný mužský potomek se narodil někdy v polovině prosince a při křtu obdržel jméno po svém zesnulém otci.²¹ Jméno Václav bylo v rodě těšínských knížat použito již potřetí. Z neznámých důvodů se v narativních pramenech vyskytuje i jeho druhé jméno Adam,²² které sám však v listinném materiálu nepoužívá. Dále jej budu pro lepší rozlišení označovat dvojím jménem Václav III. Adam.

Jak již bylo výše naznačeno, Kazimír II. byl díky vlivným zemským úřadům, které zastával od konce 15. století až do své smrti, velmi známou a politicky vlivnou osobou v celém jagellonském soustátí. Tato pozice mu jistě usnadnila nelehké rozhodování po smrti svého syna v polovině 20. let, kdy nutně musel myslet na zajištění svého dědictví, a hlavně na to, koho vybere za opatrovníka svého teprve několikaměsíčního vnuka. Kontakty vedl s mnoha magnáty, ale jednou z nejvýraznějších postav byl pro něj hejtman Markrabství moravského Jan z Pernštejna a na Helfštejně (*14. prosince 1487-†8. září 1548).²³ Patřil k nejbohatším aristokratickým rodům v zemích Koruny české a mohl se opřít o „starobylost“ a vážnost českomoravského rodu nosícího jméno podle hradu Pernštejna, který již několik staletí tvořil páteř zemské politiky a kultury. Jan z Pernštejna

*Jakob Seisenegger (?-
připsáno): Marie Těšínská,
roz. z Pernštejna, okolo
r. 1550, Lobkovické sbírky
Foto Milan Posselt*

byl v roce 1516 suverénně nejbohatším šlechticem na Moravě i v Čechách; jeho majetek byl složen z 3 391 osedlého,²⁴ kteří pobývali na velkých panstvích: Tovačově, Hranicích, Helfštejně, Přerově a Plumlově.²⁵

Kníže Kazimír s ním začal jednání o možném poručnictví již v první polovině roku 1525. Věděl, že Jan má několik velmi mladých dcer, z nichž některá by se mohla v budoucnu stát manželkou jeho vnuka Václava III. Adama. V úvahu přicházely dcery z prvního manželství s Annou z Postupic (†1526) – Markéta (*30. července 1514), Johana (*22. února 1516), Kateřina (*14. ledna 1518) a nejmladší Marie, která přišla na svět 24. února 1524.²⁶ Právě posledně jmenovaná byla věkově nejbližší k Václavu III. Adamovi a rozdíl činil pouhých deset měsíců. Zásnubní jednání probíhala na začátku září 1525 na zámku ve Fryštátě, kde byla také podepsána 1. září smlouva, stanovující předběžně budoucí sňatek mezi Václavem III. Adamem a dcerou Jana z Pernštejna Marií.²⁷ Kazimír II. v předtuše brzké smrti jednal velice rychle a nechtěl dopustit, aby jeho knížecí doména zůstala nezajištěná. Definitivní

1541, srpen 10, středa, Hranice
**Marie Těšínská z Pernštejna
Jindřichovi st. ze Švamberka:**
Žádá jej, aby povolil své manželce
Kateřině návštěvu u jejího dvora
v Těšíně.

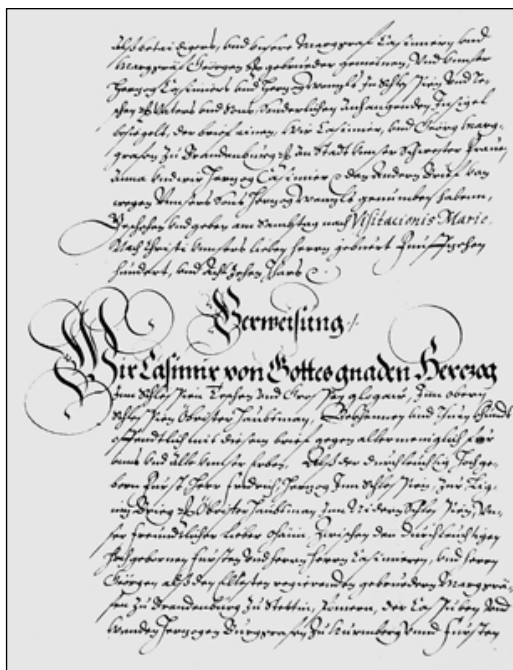
*Urozenému pánu, panu
Hendrychovi staršímu
z Švamberka a na Bechyni, panu
švagru našemu milé[m]u*

*Urozený pane, pane švagře náš
milej. Věrně bychom Vám přáli
zdraví a v něm jináče všeho dobrého
se všemi Vašimi.*

*Náš milej pane svagře, psaní sme
Vám minule učinili, žádajíc Vás
s pilností, abyste sestru naši, paní
manželku Vaši, k nám na Těšín
odpusťte, jakož nám od Vás
odpověď dána byla, že tak učiníte
a ji v krátce k nám vypravíte
chcete. Pak to[h]o i po dnes ještě
očekáváme. I náš milej pane švagře,
táz naše předešlá žádost jest, že tak
učiníte a to nám dalších průtahů
bráti nebudete, než sami se k nám
s ní vypravíte. V pravdě bychom
Vás rádi uhlídali, což Pán Buoh ráč
dát v dobrém zdraví. D[a]t[um]
na Hranicích v středu den s[vatě]ho
Vavřince 1541 [10. 8. 1541].*

*Marie z Boží milosti kněžna
těšínská etc.*¹³²

Potvrzení manželské
smlouvy Václava II. s Annou
Braniborsko – Ansbašskou
Kazimírem II. z roku 1518
(NA Praha, HNL,
inv. č. 1425, sign. L 92/4/13b)
Foto Radim Jež

potvrzení zasnubní smlouvy a stanovení věna bylo zpečetěno na zámku či hradě v Jičíně (dnes Starý a Nový Jičín) dne 9. září 1528. V ní bylo dohodnuto, že v případě uzavření sňatku dá Jan z Pernštejna své dceři 5 000 kop grošů českých a na oplátku se Kazimír II. zavázal dát jeho dceři 12 500 kop gr. č. Pokud by ale Marie zemřela ještě před svatbou, smluvené věno připadá bez dalších nároků těšínskému knížeti a naopak, kdyby Václav III. Adam skonal jako první ještě před sňatkem, zůstává 12 500 kop gr. Marii z Pernštejna zastaveno na některém z knížecích statků. Ve smlouvě bylo pamatováno i na možné potomky vzešlé z tohoto svazku a na sirotky po knížeti, kteří by obdrželi částku z věna Marie jen v případě, že jejich matka zůstane až do smrti vdovou.²⁸ Svou pečeť k dokumentu připojili – nejvyšší komorník Markrabství moravského

Jan z Pernštejna
na dřevorezu z roku 1593
Podle knihy Páni z Pernštejna

Jan Kuna z Kunštátu a na Lukově, kancléř Těšínského knížectví Jan Čelo z Čechovic, Jan z Choltic a na Polské Ostravě, Bernard ze Zvole a na Hlučíně a Jerolím Barský z Baště a na Šišmě.

Záhy po sepsání tohoto důležitého dokumentu kníže Kazimír II. umírá ve věku necelých 80 let ve své těšínské rezidenci (kolem pol. října 1528).²⁹

Podle zasnubní smlouvy uzavřené mezi knížetem Kazimírem II. a Janem z Pernštejna na Fryštátě a definitivně potvrzené na zámku v Jičíně mělo dojít k svatbě těšínského knížete Václava III. Adama a Pernštejnovy dcery Marie. Dobová praxe ovlivněná náboženstvím stanovovala sňatek na dobu masopustu, tedy počátek února, hned po patnáctých narozeninách snoubenky.³⁰ Stejně se postupovalo i v případě těšínských novomanželů. Marie, narozená 24. února 1524, dosáhla potřebné věkové hranice v roce 1540 a nebyl důvod neuspořádat v tomto termínu svatbu. I když byl její novomanžel o deset měsíců mladší, v raně novověké společnosti hrála roli fyzická vyspělost nad mentální. O chystané svatbě se zmiňuje také král Ferdinand v dopise Janovi z Pernštejna z 11. ledna 1540.³¹ Přípravy na veselí zařizoval nejspíše kancléř Jan Čelo z Čechovic spolu s hejtmanem Sedlnickým,³² protože českomoravský magnát se zdržoval v Čechách a až 25. ledna je doložen jeho pobyt na zámku v Prostějově, odkud se vydal na cestu do Těšínského knížectví.³³ Kdy přesně dorazil do Těšína, nelze pro nedostatek pramenů určit. Svatba se s největší pravděpodobností konala v době od 7. do 10. února. Většina z historiků se kloní k pozdějšímu termínu, tedy až na samotný konec masopustu, který připadal na úterý 10.³⁴ Jan z Pernštejna se na zámku v Těšíně zdržel určitě do 13. února. Toho dne potvrdil artikuly místního soukenického cechu.³⁵ Poté novomanžely opustil a odjel zpět do Prostějova.³⁶ Svatby se měl zúčastnit i král Ferdinand I., ale z důvodu časového zaneprázdnění se v listu z konce ledna knížeti omluvil a místo sebe poslal Ladislava Popela z Lobkovic a na Chlumci (†1584), který měl doručit malou pozornost novomanželce.³⁷ Podobně se zachoval také olomoucký biskup Stanislav Turzo: „pána Štefana Bruntálského [...] k tomu veselí posíláme a při tom nějaký malý dar“. Jak početná byla účast urozených osob ze všech zemí Koruny české nelze věrohodně potvrdit; snad jen z biskupovy reakce v listu těšínskému poručníkovi ji můžeme považovat spíše za podprůměrnou. Důvodem neúčasti mnohých aristokratů se podle Turza stal říšský sněm v Norimberku.³⁸ Z českých

pánů nemohl chybět dobrý Pernštejnův přítel a jeho zeť Jindřich starší ze Švamberka.³⁹

O dětství, tedy v období před svatbou, obou mladých manželů nemáme skoro žádné informace. Václav III. Adam byl vychováván na dvoře Habsburků v Praze a ve Vídni,⁴⁰ kde získal základní aristokratické vzdělání a v okruhu nejurozenějších mu byly vštepovány potřebné praktické dovednosti.⁴¹ Marie, dcera první Janovy manželky Anny z Postupic, již ve svých dvou letech ztratila matku a o její výchovu se starala následující žena Jana z Pernštejna Hedvika ze Šelmberka. Spolu s početným fraucimorem trávila své dětství na některém z honosných moravských sídlech, nejčastěji asi na zámku v Prostějově nebo Tovačově. Po smrti bratra Vojtěcha (†17. března 1534) se celý pernštejnský dvůr přestěhoval do východočeských Pardubic, odkud měl Jan blíže na jednání do Prahy.⁴² Na moravská sídla ale nezanevřel a jeho pobyty jsou střídavě doloženy na zámcích v Prostějově, Tovačově, Valašském Meziříčí, Hranicích, Přerově a např. i na staré rodové državě, hradu Pernštejnu.

Poručnickou vládu na Těšínsku si Jan z Pernštejna podržel až do roku 1545.⁴³ Ale z dochované korespondence z roku 1543 je možno usuzovat, že již v tomto roce plánoval předat správu nad knížectvím Václavu III. Adamovi, který měl už devatenáct let a podle právních zvyklostí mohl sám rozhodovat o svých záležitostech. Svobodnou držbu si kníže nechal potvrdit králem už v roce 1542 (10. ledna).⁴⁴ Pernštejn knížete nabádal, aby se více začínal angažovat ve správě Těšínska a ve sporu o finanční náhradu za Opolsko–Ratibořsko s markrabím Jiřím Braniborsko–Ansbaušským. V listu z 25. ledna mu psal: „[...] Znáám, že by se té jízdy V[aší]

*m[ilos]ti lépe trefily, zvlášť pro vratislavské panny, nežli mně; neb V[aše] m[ilos]t ve dne byste se soudili a v noci s pěknými paními kratochvíl měli [...]“*⁴⁵ V tomto roce se také poprvé objevují výhrady Jana z Pernštejna vůči knížeti. Ten totiž vedl velice nehospodárný styl života, na který si půjčoval nemalé částky a nejevil zájem o finanční správu knížectví. Jan z Pernštejna se knížete při jeho návštěvě na počátku března 1543 na zámku ve Valašském Meziříčí ptal na využití peněz z berně a o výsledku rozhovoru podal informace těšínskému kancléři v listu z 27. dubna: „[...] mluvil jsem s j[eho] m[ilos]tí, ví-li, zůstalo-li jest co peněz za Rudzkým po počtu; ráčil pověděti, že nezůstalo nic, a že mu Rudzký sám pravil, že za ním po počtu nic nezůstává. Pak tu j[eho] m[ilos]ti Rudzkýho pečeť ukázal, žeť jest za ním 500 zlatých zůstalo a ještě něco víc, čemuž se ráčil podiviti [...]“⁴⁶

S narázkami na knížete se setkáváme i v dalších dopisech – jako např. Janu Čelovi, ve kterém reaguje na vzrůstající problémy v knížectví a pokud brzy nepřijede na návštěvu „[...] mnoho škodnejch věcí se rozmnoží: jestli z strany knížete, nerad sem tomu [...]“ a v tomtéž listu apeluje na chování Václava III. Adama, „[...] neb již j[eho] m[ilost] z milosti pána Boha všemohoucího dítky míti ráčí, již by také slušelo, aby ti mladí způsobové od j[eho] m[ilos]ti odcházeli, však jest ho pán Bůh neráčil rozumem zapomenúti, jednom aby ho ráčil užívati předkem k vůli Boží a k svému dobrému [...]“. Jan z Pernštejna chtěl na konci června vyrazit z Pardubic na Moravu a poté zavítat na zámek do Těšína, aby předal vládu knížeti, protože jak psal kancléři, již jeho poručnictví ztrácí smysl a kníže by měl začít spravovat území sám.⁴⁷ Plánovanou cestu překazil silný záchvat dny,⁴⁸ která českomoravského

1557, říjen 30. sobota, Těšín
**Marie Těšínská z Pernštejna
Jaroslavovi z Pernštejna:**

Přimlouvá se za nejmenovaného syna Tomana Mléčky, kterého Jaroslavovi z P. posílá na službu, podle dohody smluvené v předchozích psaních. Zároveň svého bratra prosí, aby se o zmiňovaného syna postaral a ujal.

**Urozenému pánu, panu
Jaroslavovi z Pernštejna
a na Pardubicích, jeho
milosti krále radě, komorníku
a nejvyššímu štolmistru a panu
bratru mému nejmilejšímu**

Muoj nejmilejší [...] bratře. Pán Bůh všemohoucí ráč Vám dáti zdraví a neméně jiné všecko dobré, toho bych Vám i s všeckými Vašimi věrně přála. Muoj nejmilejší pane bratře, tak jak sem Vám předešle psaní učinila, přimlívající se za synem Tomana Mléčky k Vám, abyste jej k sobě za pachole přijali, jste mi připsali, že tak učiníte a syna jeho k sobě na žádost mů přijmete. I teď jej Vám, tohož Tomana Mléčky syna posílám, a Vás za to žádám, že jej k sobě za pachole přijmete. A jeho milostivým pánem budete. O zdraví svém a dítek svých nevím Vám, co jiného psáti, než že se zdraví pána Boha všemohoucího, na zdraví i na jiném všeckém dobře mám. Toť mi dejž pán Buoh všemohoucí nám se spolu v dobrém zdraví shledati. D[a]l[um] na Těšíně v sobotu p[ře]d Všemi Svátými léta 1557 [30. 10. 1557].

Maria z Pernštejna, kněžna
těšínská¹³³

Jan z Pernštejna
Medaile z roku 1543
Podle knihy Páni z Pernštejna

1566 květen 4. sobota, Těšín
Marie Těšínská z Pernštejna
Vratislavovi z Pernštejna: Její manžel Václav III. Adam odcestoval za Vratislavem z P., aby s ním jednal o svých a také Mariiných blíž neurčených záležitostech. Byla by ráda, kdyby ji Vratislav zaslal informace o zdraví svém, i jeho manželky a dětí. Dále mu píše o svém lepším se zdravotním stavu. V poznámce učiněné post scriptum Marie vyjadřuje politování nad informací, že Vratislav hodlá prodat svá moravská panství. Ráda by se s ním a jeho rodinou po několika letech znovu setkala, ale bohužel ze zdravotních důvodů to není možné.

Urozenému pánu, panu Vratislavovi z Pernštejna a na Tovačově. Jeho milosti císaře nejvyššímu štolmistru a komorníku. Panu bratru mému zvláště milému

Urozený pane, pane bratře muoj zvláště milý. Zdraví, při něm jiného mnoho dobrého, toho bych Vám i s paní manželkou Vaší, paní sestru mou milou i dítkami Vašimi, věrně ráda přála za dlouhé časy. Muoj zvláště milý pane bratře, nemohla jsem toho nikoli pomínouti, poněvadž je[h]o m[ilost] kníže pán manžel muoj milý, po některých potřebách svých, i tolkež mých, k Vám naschválý je[d]e, abych Vás tímto psaním navštívití neminla. Protož Vás, mého zvláště milého pana bratra, za to prosím, že mi o zdraví svém, i tolkež paní manželky Vaší a mej milej paní sestry, i dítě Vašich oznámíti pomínute neráčíte. Kteréhož bych Vám všechně on za dlouhé časy věrně přála. Při tom, muoj zvláště milý pane bratře, já na ten čas z darů pana Boha všemohoucího na zdraví svém lépe se mám, než sem se předešlých časuov měla. Pán Buoh ráč dáti, abych se s Vámi v dobrém a šťastném zdraví uhledati mohla. S tím se Vám na všem dobře a šťastně míti vinšuji. Dat[um] na Těšině v sobotu před svatým Janem léta 1566 [4. 5. 1566].

Maria z Pernštejna, z Boží milosti v Slézi kněžna těšínská a Velkého Hlohova

Post scripta:
Muoj zvláště milý pane bratře. Mám toho zprávu, že byste statek svuoj všecek, kterýž v Markrabství moravském máte a prodati toho oumyslu byli. Čehož jsem jistě nerada uslyšela. Prvotně sem s Vámi v mnoha letech shledati se nemohla. Jež v prava [!] nad to neznám, abych se s Vámi kdy shledati mohla. Ač jistě byla bych toho vděčná, abych se s Vámi, paní manželkou Vaší a mou milou paní sestru, při nynějším času shledati mohla, ale z příčiny té, že sem ješče při nedostatku zdraví svého. Prosím, že paní manželce Vaší ode mne pozdravení s vinšováním zdraví i všeho dobrého praviti ráčíte.¹³⁴

aristokrata na konci života často sužovala a znemožňovala mu pohyb. Dokonce jej museli služebníci přenášet na nosítkách a většinu času trávil pouze v posteli. Předání knížectví také oddálila soudní pře o Opolsko – Ratibořsko, od které si Jan sliboval velké finanční přílepkování. Pregnantně to Pernštejn vyjádřil v listu z 28. srpna 1543 stavům Těšínského knížectví: „[...] Pak to poručenství, z které příčiny se zdržuji, z jiné to nečiním, než pro ten soud, kterýž s panem markrabí[m] jest již mnoha let; i uvažujíc to u sebe s těmi, kteříž pravům rozumějí, jestliže bych to poručenství prvé z sebe zdal, než-li by ta pře k vykonání svému přišla, že jest se toho obávati, aby skrz to poručenství mého zdání ta pře všecka zdvižena nebyla [...]“.⁴⁹ Podle dohody zástupci knížectví zastavili Janovi z Pernštejna fryštátské panství, které si měl podržet až do doby, než kníže vyrovná finanční pohledávky u svého poručníka.⁵⁰ Jan také v listu z konce srpna 1543 tvrdil, že ho správa Těšínska stála nemalé peníze, kvůli kterým se dostal do velkých dluhů a část zisku ze svých moravských panství musel vynaložit na chod knížectví.⁵¹ Z velké části měl Jan z Pernštejna ve své argumentaci pravdu, protože příjmy z těšínských komorních zboží nemohly vystačit na výplatu úřednictva a na pobyty zástupců knížectví (kancléře, hejtmana aj.) na sněmech ve Vratislavi a Nise; a také vleklá pře při tamním soudu neblaze zatížila pokladnu.

Vhodná příležitost k předání knížectví se naskytla až v roce 1545. Jan z Pernštejna se na počátku roku vydal z Pardubic na Moravu, kde pobýval na oblíbeném sídle v Tovačově. 24. dubna odsud posílá dopis příteli Půtovi z Ludanic, kterého pozývá i s manželkou na zámek do Hranic a žádá jej o doprovod až do Těšína.⁵² Cestou si Jan odpočinul ještě v Novém Jičíně 10. května.⁵³ Kdy přesně přijel do Těšína není známo; zachovala se nám pouze zpráva z dnes již neexistující městské knihy, kterou pořídil fryštátský písař v roce 1650. S tímto pramenem pracoval v polovině 19. století M. Kasperlik při systematickém sběru archivního materiálu k dějinám knížectví a jeho opis roztřesenou rukou je uložen ve sbírce pozůstalostí. Písař z městské kanceláře nám zachoval stručnou zprávu o tomto důležitém aktu: „Léta 1545 v pátek po neděli Exaudi [22. 5. 1545] jest pan z Pernštejna, jeho milost, toto Knížectví těšínské se vším příslušenstvím a [z] poručnictví otcovského propustil a knížeti Václavovi, jeho milosti, v poslušenství uvedl a postúpil, kromě Frýdku, to sobě pozůstavil v osmnácti tisících zlatých“.⁵⁴ V Těšině se Pernštejn dlouho

nezdržoval a po potvrzení všech dokumentů se vrátil na Tovačov.⁵⁵ Poté, co přijel v červenci na pardubický zámek, měl pocit, že již všechny důležité činy na tomto světě vykonal, a proto dal příkaz k sepsání poslední vůle. Rozeslal také několik listů, ve kterých prosil své přátele z řad nejvyšších zemských úředníků, aby po jeho smrti dohlédli na pozůstalé syny Jaroslava, Vratislava a Vojtěcha.⁵⁶ Těm nařizoval poslušně vykonávat záležitosti obsažené v testamentu a důvěřovat jim zvoleným rádcům a aristokratům.⁵⁷ Načasování odkazu svým potomkům bylo více než symbolické a po předání poručnictví na Těšínsku byl Pernštejn připraven na „dobrou“ smrt.⁵⁸

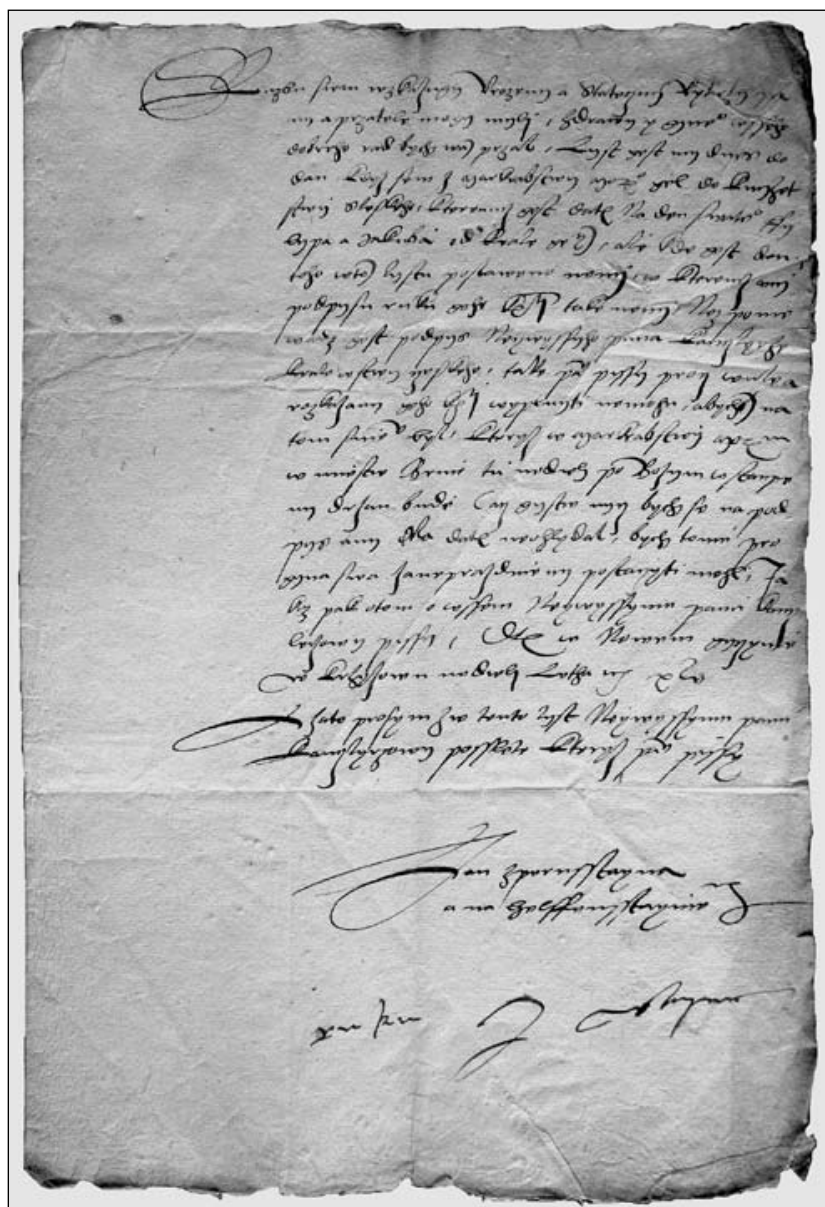
Během předání vlády knížeti (1545) již pobíhaly na těšínském zámku děti Václava III. Adama a Marie z Pernštejna. Necelé dva roky po svatbě se mladým manželům (knížeti bylo sotva 17 let) narodil syn Fridrich Kazimír.⁵⁹ Na svět přišel nejspíše koncem roku 1541 v době Vánoc; soudím tak z listu Jana z Pernštejna z 11. ledna 1542 Volfovi staršímu Krajířovi z Krajku a na Nové Bystřici (†1554), nejvyššímu purkrabímu českého království, ve kterém mu píše: „[...] paní dceři mé, která jest za knížetem Václavem, pán Bůh pomoci a syna ji dáti ráčil, kdež jsem na tom, bude-li vůle Boha všemohoucího, abych křtiny tuto neděli [15. ledna] vykonal [...]“.⁶⁰ Slavnost křtu probíhala většinou záhy po narození dítěte, zpravidla v šestinedělí matky, protože byla obava, aby novorozeně v době velké úmrtnosti nezemřelo bez svátosti křesťanského pomazání.⁶¹ Můžeme připustit, že se Fridrich Kazimír narodil počátkem ledna, ale muselo by to být hned v prvních dnech roku, neboť šíření informací v polovině 16. století nebylo nijak rychlé a musíme počítat, že posel s listem z Těšína do Prahy, kde zrovna Jan z Pernštejna přebýval, musel překonat vzdálenost přes 400 km, což mu trvalo minimálně pět dní.⁶² Novorozeně obdrželo jméno po praotci Kazimírovi II. a strýci Fridrichovi (†1507).⁶³ O necelé půlstoletí později se tento syn také dostal do „paměti“ pernštejnského rodu mezi všechny významné představitele a neznámý sepisovatel již kolem roku 1580 neznal další potomky knížecí páru.⁶⁴

Z manželství těšínského knížete s Marií z Pernštejna vzešly ještě dvě děti, obě ženského pohlaví. Autor prvního historického pojednání o těšínských knížatech, Eleazar Tilisch, je zaznamenal do svého díla v pořadí: první narozenou měla být Anna a poté Žofie.⁶⁵ Pokud se budeme držet informací Tilische, píše Jan z Pernštejna své dceři Marii v listu 27. března 1543 o právě narozené Anně.⁶⁶

Tuto radostnou událost okomentoval její otec v rámci dobového myšlení, kdy bylo žádoucí narození spíše mužského potomka: „[...] Kněžno Marie, dcero má milá. Zdraví etc. Rád sem o tom uslyšel, žeť pán Buoh pomoci a dceru dáti ráčil, ale byť to pán Buoh ráčil dáti, bylť bych raději jí syna přál. O svém zdraví jinéhoť psáti nevím, než že od pěti nedělí nikam nemohu, jsouc ode dny ztrápen [...]“.⁶⁷ Kněžna Anna zemřela nejspíše jako dítě, určitě ale před rokem 1564. O její osobě schází jakékoli pramenné informace. Ještě méně jich máme o druhé dceři Žofii, která byla ve starší literatuře ztotožňována se stejnojmennou sestrou Václava III. Adama, pochovanou v roce 1541 v Pardubicích. Žofie se narodila snad vzápětí po své sestře někdy během roku 1544. Polskotěšínský badatel Michael Morys-Twarowski se domnívá, že dcera přišla na svět v letech 1545-1547.⁶⁸ Podle něj se o ní zmínka v Pernštejnově korespondenci neobjevuje před tímto datem ani později, protože vztahy mezi knížetem a českomoravským magnátem nebyly zrovna nejlepší.⁶⁹ Toto tvrzení je pravdivé, ale skutečným důvodem je torzovitost pramenů, ze kterých se zachovala registra pouze pro jediný rok 1543 a další materiály a korespondence vydaná v 20. dílu Archivu českém je jenom dochovaným výběrem z velké části písemné produkce Jana z Pernštejna, jež byla k dispozici editorovi Františku Dvorskému na sklonku 19. století. Dochování archivních pramenů těšínských knížat z tohoto období je na tom ještě podstatně hůře, takže se budeme muset spokojit s konstatováním Eleazara Tilische – „obě [dcery] zemřely mladé“.⁷⁰ Další děti se již Marii nenarodily, i když zemřela až v roce 1566, a možné příčiny toho se pokusím odhalit v následujících řádcích.

Spory mezi knížetem a Janem z Pernštejna naplno propukly po roce 1545. Hlavním problémem byly nevyřešené vzájemné finanční pohledávky a k nim se přidaly i spory s místní šlechtou. Jan z Pernštejna měl v oblibě kancléře Jana Čela († asi 1543) a velice jej popudilo jednání knížete proti synům bývalého kancléře, Janu a Petrovi, které dal Václav III. Adam uvěznit na těšínském zámku. Pernštejn se proto obrátil na krále, aby zasáhl v jejich prospěch.⁷¹ Ferdinand I. těšínského knížete obratem za jeho jednání napomenul.⁷²

Jan z Pernštejna se ke konci života začal utápět v dluhích a svou situaci řešil odprodejem starých rodových držav i menších nevýznamných panství.⁷³ Nutně potřeboval hotovost, proto se obrátil na Václava III. Adama, aby urychleně vyrovnal dlužnou částku, nejspíše za zástavu fryštátského panství. U těšínského

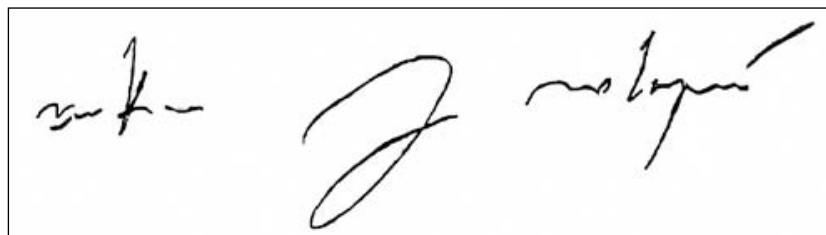
knížete se ale hned na počátku vlády v roce 1545 projeví jeho nedostatky, které mu již před léty vyčítal jeho poručník – nebyl schopen hospodárního vedení dvora a vydával nemalé prostředky na svou reprezentaci. Velké dluhy měl např. u markraběte Jiřího Braniborsko-Ansbaského a v listu z 21. září 1545 mu král povoluje odklad splátky peněz, které, po již zemřelém markraběti, nárokovali slezští stavové a knížata.⁷⁴ Ferdinanda I. také žádal, aby byl posunut termín odevzdání části berně⁷⁵ a později, v roce 1548, i platba církevní daně ratibořské kapitule.⁷⁶

Dopis Jana z Pernštejna z 10. května 1545 sepsaný na cestě do Těšínského knížectví v Novém Jičíně (NA Praha, Sbírka autografů I., sign. 1154/1-4.)

Foto Radim Jež

Podpis Jana z Pernštejna z roku 1545 (NA Praha, Sbírka autografů I., sign. 1154/1-4.)

Foto Radim Jež

*Kníže Fridrich Kazimír;
podle mince z roku 1569,
kresba Hana Pravdová*

1562, červenec 18. čtvrtek, Těšín
**Marie Těšínská z Pernštejna
Jindřichovi st. ze Švamberka:**
Informuje ho o svém zdravotním
stavu a žádá jej, aby ji napsal, jak
se mu vede.

*Urozenému pánu, panu
Hendrychovi staršímu
z Švamberka na Zvíkově. Panu
švagru našemu zvláště milému*

*Modlitbu naší přátelskou
vzkazujeme. Urozený pane, pane
švagře náš zvláště milý, přáli
bychom Va[ší] [mil]o[s]ti zdraví
i jiného mnoho dobrého věrně
rádi. Poněvadž je[ho] [mil]o[s]t,
kníže pán, manžel náš nejmilejší,
k Va[ší] [mil]o[s]ti služebníka
svého posílali ráčt, nemohli jsme
toho nikoli opominouti, než tímto
psaním našim zdraví Va[ší] [mil]
o[s]ti i paní manželky, Va[ší]
[mil]o[s]ti, navštíviti. O čemž
bychom rádi slyšeli, abyste
Va[še] [mil]o[s]ti na zdraví
i na jiném všeckým dobře
a šťastně vedlo. Jiného Va[ší]
[mil]o[s]ti na ten čas oznámiti
nemůžem, než že se z darů Pána
Boha všemohúcího na zdraví
svém i na jiném všeckým dobře
máme. A při tom Va[ší] [mil]
o[s]ti žádáme, že paní manželce,
Va[ší] [mil]o[s]ti, od nás
přátelské pozdravení a službu
s vinšováním zdraví a jiného
dobrého pověděti račte. S tím
se Va[ší] [mil]o[s]ti na všeckým
dobře a šťastně mítí vinšujem.
Dat[um] na Těšíně ve čtvrtek
po svatý[m] Vítu léta 1562 [18.
7. 1562].*

Maria z Pernštejna,
kněžna těšínská¹³⁵

*Vrchnotenská účetní komora
na dřevořezu z roku 1558*

Kníže finance sháněl, kde se dalo. Jedním z nejjednodušších způsobů bylo sekularizovat majetek katolické církve. Tvrdě postupoval proti klášterům v Těšíně; františkáni (ve Slezsku označováni také jako „bosáci“) byli z města vyvezeni knížecím úředníkem a jejich majetky byly zabaveny. Kníže pohotově do své pokladny přijal uzmutou finanční hotovost, knihy a cennosti. Klášter, který se nacházel mimo městské hradby u Fryštátské brány (dnes mezi ul. J. Michejdy a Czarny chodník u říčky Bobrówki),⁷⁷ daroval Václav III. Adam smlouvou z 21. prosince 1545 těšínské obci k přestavění na špitál a ústav pro chudinu.⁷⁸ Podobně kníže postupoval i v případě mnišské kongregace dominikánů. Klášter dál sloužil svému účelu, ale již pod správou evangelíků a majetky kdysi bohatého řádu postoupil kníže těšínským měšťanům.⁷⁹ Šlo o pivovar a zahrady u kláštera v centru města (dnes Plac Dominikanski a ul. Nowe Miasto).⁸⁰ Můžeme předpokládat, že za dary měšťané poskytli knížeti tučnou provizi.⁸¹ Stejně chtěl Václav III. Adam zasáhnout proti benediktinům v Orlové. V polovině roku 1545 se snažil o zabavení hmotného i nehmotného majetku, ale tento plán se mu nezdařilo vykonat. Mniši totiž spadali pod hlavní sídlo v polském Týnci u Krakova a proti jednání knížete si okamžitě stěžovali. Jejich záležitost se dostala i na blízký královský dvůr a jagellonský panovník Zikmund I. Starý se přimlouval za nápravu u Ferdinanda I.⁸² Habsburský král obratem napomenul Václava III. Adama, aby okamžitě vše benediktinům navrátil a dále již nezasahoval do jejich majetků.⁸³ Pod nátlakem musel kníže ustoupit a pozemky klášteru odevzdal.⁸⁴ Zisky z církevního majetku nepostačovaly na umoření všech dlužných pohledávek a Jan z Pernštejna se v roce 1545 svých peněz nedočkal. Proto se rozhodl obrátit na krále

Ferdinanda.⁸⁵ Spor se měl vyřešit na pražském dvoře při jednání o potrestání stavovského odboje v červenci 1547, kde byl také účasten Václav III. Adam a do Prahy měl přijet i Pernštejn. Ten se ale habsburskému dvoru v této době vyhýbal a nejspíše také trpěl jedním z častých záchvatů dny. Král proto zajistil vyjednavatele, kteří měli zprostředkovat dohodu mezi oběma stranami. Spolu s knížetem vyslal do Pardubic nejvyššího maršálka Pertolda z Lipé a Šebestiána z Veitmile, dobré přátele Jana z Pernštejna.⁸⁶ Jak jednání z počátku srpna dopadlo, nevíme, ale zdá se, že úspěšně. O dalších sporech totiž není v torzovitých pramenech zmínka.⁸⁷

Finanční problémy knížete a následné spory s Janem z Pernštejna se promítly do rodinného života mladých těšínských manželů.⁸⁸ Václav III. Adam cítil ze strany Pernštejna velkou křivdu a své zaujetí ventiloval na choti Marii. Krize dosáhla vrcholu po smrti Jana v roce 1548.⁸⁹ Jeho synové z druhého manželství s Hedvikou ze Šelmburka, Jaroslav (*14. listopadu 1528), Vratislav (*9. července 1530) a Vojtěch (*7. října 1532), se proto museli postarat o svou nevlastní sestru Marii. Nejstarší z bratří, Jaroslav, který se stal dočasně hlavou rodiny a zástupcem všech Pernštejnů, se vypravil na cestu do Těšína, aby projednal situaci Marie s knížetem. Dne 10. října 1549 spolu sepsali dohodu: „*Když jest ode mne, Jaroslava z Pernštejna, s jeho m[ilosti] Václavem Těšínským z strany té nelásky manželské, kterou jest kníže Václav proti kněžně, manželce své a sestře mé a panův bratří, manžely vzíti ráčt mluveno: v jakých-li pak artikulích, tomu jest všemu v společném rozmluvení mezi knížetem Václavem a mnou se vyrozuměli, to všecko v tom jest postaráno. Aby vámi napřed psané manželky, jeho m[ilosti], knížete Václava a sestry naší takto začíná: že kníže Václav má ji, sestru naši, opatřiti hofmistre[m] a hofmistryni, tři služebníky a hofmistr s hofmistryni tu mají ustavičně při ní bejti, a podle vůle je[jí] milosti, tak ty všechny věci řídit. Což by napřed knížeti, jeho m[ilosti], a sestře mé, to Vám i nám bratřími k poctivosti bylo. O strany pak oděvů, aby kněžna oděvem tak opatrována byla, jakž na manželku knížete patří, panny tři aby se ji chovaly, a dvě u ruky tolkež podle náležitosti a potřeby také, jakž na jednu každou záleži, oděve[m] opatřovány byly. A poněvadž ženský způsob a pohlaví, v mnohých potřebách peněz potřebuje, v tom také, aby jeho m[ilost] kníže Václav, podle slušného uvážení, manželku svou penězi opatrovati ráčil. Když tato pamět z strany chování a opatrování, jest to psáno, kněžny manželky, knížete Václava*

Těšínského, jeho m[ilosti], jest tuto sepsána a poznamenána, z sté příčiny, aby páno[m] bratřím [a] Marii to oznámeno bylo, budou-li chtíti páni bratři moji na to[m] přestati, to se knížeti, jeho m[ilosti], bez prodlení oznámí má. Václav kníže Těšínské manu p[ro]p[ri]a“.⁹⁰

Stručně by se daly požadavky Jaroslava shrnout do tří bodů: 1. kněžně má být k dispozici hofmistr a hofmistryně spolu se třemi služebníky, kteří mají kdykoli plnit její přání a spravovat všechny záležitosti; 2. Václav III. Adam má své ženě opatřit reprezentativní oděv hodný jejího postavení a tři dívky do knížecího dvora (fracimoru), z toho aby alespoň dvě vlastnily lepší šaty; 3. poskytnout Marii dostatek financí na její osobní výdaje. Jak je vidět, všechny záležitosti byly spojeny s penězi a o intimních vztazích manželů nepadlo ani slovo. Kněžně scházelo základní zázemí a udivuje, že neměla vlastní fracimor, ve kterém urozené ženy trávily většinu svého času např. ručními pracemi a dalšími společenskými aktivitami,⁹¹ ani hofmistra, jenž by dohlížel na funkčnost dvora a zařizoval potřeby kněžny.⁹² Uvedený personál a osoby spjaté s dvorem patřily ke standardům šlechtických rodin, navíc v tomto případě šlo o nejvyšší aristokracii ze zemí Koruny české. Postavení ženy v tehdejší společnosti nebylo jednoduché⁹³ – v některých případech nemohla svobodně rozhodovat o společném majetku,⁹⁴ pouze ji bylo dáno právo disponovat s věnem a to ještě v omezených možnostech.⁹⁵ Provádáním ztrácela veškeré majetkové i sociální zázemí v mateřské rodině a hmotné zajištění ji poskytoval manžel. Toto nerovné postavení ve svých spisech vyjádřil již na počátku 16. století humanista Jan Hasištejnský z Lobkovic (1450-1517) a nabádal manžely: „Nedej ženě panovati nad sebou, neb jest daleko lépe, ať se ona tebe bojí, tebou se ve všem spravuje, tvé rozkázání činí“.⁹⁶

Manželka měla také omezenou svobodu pohybu a nemohla bez dovolení svého muže opustit dvůr.⁹⁷ Možné fyzické násilí v rodině se dostalo do raně novověkých pramenů pouze sporadicky a nemáme možnost lépe nahlédnout do mikrosvětů manželského soužití. Jednotlivé případy ale ukazují, že tyto nemorální formy řešení sporů byly časté a společnosti víceméně tolerované.⁹⁸ Např. v roce 1544 psal Ferdinand I. rytíři Janu Běšinovi z Běšin, který se později zapletl do čarodějnických procesů na svém panství s poddanou a bývalou milenkou Marianou⁹⁹ a byl častým hostem na pijáckých zábavách na dvoře Petra Voka z Rožmberka v Bechyni, „[...] Vznešeno jest na nás jménem manželky tvé, že jsi již

*Druhé nádvoří zámku ve Frýdku, pohled na renesanční křídlo upravené kolem poloviny 16. století, foto kolem r. 1900
Sbírky Muzea Beskyd*

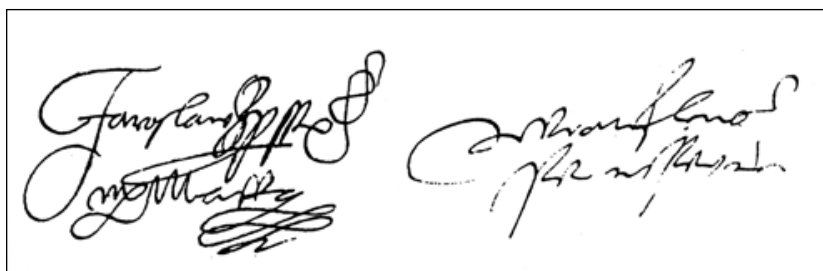
*Orlice, kachle z frýdeckého zámku kolem r. 1550
Kresba Čeněk Pavlík
Podle Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku
Sbírky Muzea Beskyd*

v sobotu jminulou v Starém Městě Pražském na rynku (nemajíc k ní, jakž sme zpraveni žádné hodné příčiny) na řetěz vzal a v vězení ji až podnes držíš, což je se nám do tebe s nemalý[m] podivení[m] i proti myslí, že jsi se toho dopustiti směl, proti tejš manželce své přes předešlý jistý rozkaz náš a přípověď, kterouž nám učinil, že se k ní všelijak pokorně zachovati chceš, čehož nechťíc my tobě dopouštěti, poroučímeť, přístně prikazujíc, aby hned, jakž tobě toto psaní naše dojde, dotčenú manželku svú svodobně propustíš, ji žádných těžkostí nečiníc a sám se před námi v pátek nyní příští na hradě Pražském osobně postavil a další vuoli naší kr[álovskou] vyrozuměl, jináče nikoli nečiníce [...]“.¹⁰⁰

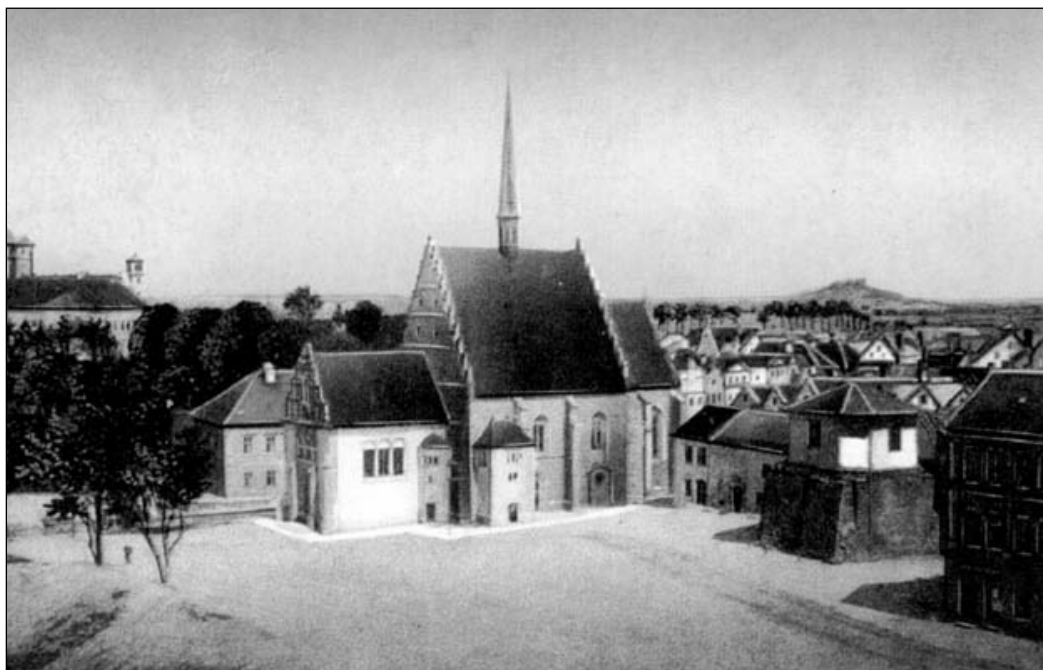
Jak přesně vypadala situace Marie Těšínské z Pernštejna, již asi nikdy nezjistíme a jediným podrobnějším pramenem zůstává smlouva z roku 1549. Zmínky o nedobrych vztazích mezi těšínskými manžely nacházíme ale i později v korespondenci bratří z Pernštejna.

Jaroslav, nejstarší z perňštejnských bratří, se opakovaně v listech knížeti zajímá o jeho manželku, neboť měl obavy o dodržování dohody a také velká vzdálenost nedovolovala

*Podpisy Jaroslava a Vratislava z Pernštejna na listu z roku 1550
Podle knihy Páni z Pernštejna*

*Kostel sv. Bartoloměje
v Pardubicích,
pohlednice kolem r. 1900
Sbírka Davida Pindura*

lepší kontrolu jejího stavu. Např. v listu z 8. května 1550 Václavu Adamovi píše: „[...] Však což se kněžny Marie, manželky Vaší mi[los]ti a paní sestry naší milé, dotejče, ač o tom nepochybují, že rozmlouvání mé s Vaší

*Náhrobní deska kněžny
Žofie Těšínské z kostela
sv. Bartoloměje v Pardubicích
datovaná r. 1541
Podle knihy Pozdní
gotika a raná renesance
v Pardubicích v letech
1491-1548*

mi[los]ti na místě postavený pominulého času na Těšíně z strany chování a opatrování její, v paměti míti ráčíte, tomu věříc, že od Vaší knížecí mi[los]ti, jakž na manželku Vaší mi[los]t záleží, podle téhož mého a Vaší mi[los]ti zůstání chována a opatrována jest [...]“.¹⁰¹ Aby se dozvěděl, jak na tom jeho sestra je, využil služeb rodinného přítele Jindřicha staršího ze Švamberka a na Bechyni, který byl určen již v závěti Jana z Pernštejna, aby se staral o jeho syny, a vypravil ho v říjnu 1550 na cestu do Těšína.¹⁰² Stejným úkolem byl v následujícím roce pověřen pernštejnský služebník Jan Gerštorf z Gerštorfu.¹⁰³ Sám Jaroslav, i když časově velmi zaneprázdněný službou ve Vídni u císařského dvora, se vypravil na zámek do Těšína a na vlastní oči zkontroloval hmotné zajištění a podmínky života Marie.¹⁰⁴

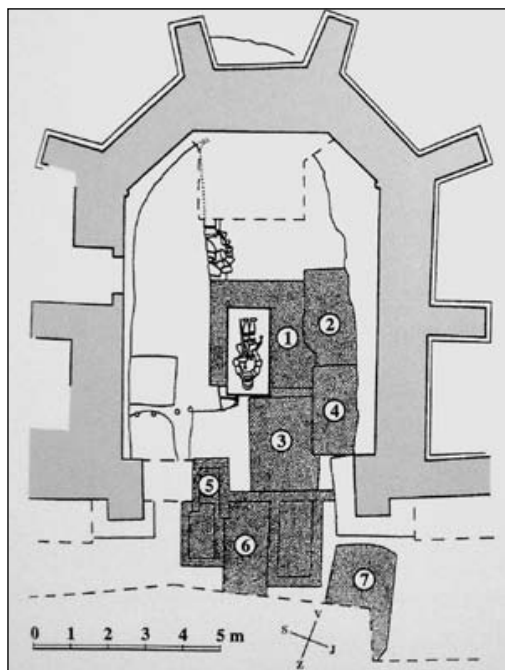
Bratři z Pernštejna chystali na počátek června 1550 svatbu své sestře Kateřině (*1534-†1571) s rakouským hrabětem Eckem ze Salmu.¹⁰⁵ Tehdy patnáctileté dívce se do manželství s neznámým šlechticem nechtělo, a i Jaroslav argumentoval případem své nevlastní sestry Marie, která byla zasnoubena svým otcem již v prvním roce života.¹⁰⁶ Na veselí do Tovačova byl pozván také těšínský kníže, jenž měl poslat své dva vyhlášené kuchaře.¹⁰⁷ Jestli sebou vezme svou manželku, o tom měl rozhodnout sám, a jak vyplývá z listu Jaroslava, nebude knížete k tomu nutit „[...] neb pro příčinu nedostatku vozníkůův i šatstva, jakž na to záleží, což by k poctivosti Vaší mi[los]ti bejti mohla [...]“.¹⁰⁸

Jaroslav věděl, že smlouva z roku 1549 nemůže sestře zajistit dostatečnou nápravu, a proto chtěl o rok později celou záležitost

projednat s někým starším a zkušenějším. Za Marii a její osud cítil velkou zodpovědnost a spory mu měl pomoci řešit již jmenovaný Jindřich ze Švamberka. Nejstarší z Pernštejnů měl obavy, aby choulostivý problém nepošpinil celý rod a v jednom z dopisů Švamberkovi píše: „[...] *Neb se toho u sebe nikterakž najíti nemohu, aby se dobře trefiti mohlo, abych takovou věc z strany knížete Těšínského a sestry mě tak kvapně bez pilného a bedlivého uvážení, poněvadž se z obou stran poctivosti dotejče, před se vzíti měl, chtějíc sestru svou tak, jakž sem jí, jakožto věrný bratr, povinen opatřiti, abych snad většího posměchu na ni, na sebe a pány bratří své i přátely krevní neuvedl, pro čež by ke mně nemalou těžkost nýsti musili. Však mne za toho míti neračte, že bych sestry své opatřiti zanedbával, nebo se pána Boha dokládám, žeť nad tou věcí srdečnou lítost mám, jako ten, kteréhož se vlastně dotejče. A na to myslím, abych s radou přátel, pokudž se nejlépe trefiti bude moci, to před se vzal [...]*“.¹⁰⁹

Jaroslava zneklidňovaly dluhy, které měl s těšínským knížetem a po právu si myslel, že by se to mohlo projevit znovu ve vztazích k Marii.¹¹⁰ Pernštejnové totiž zdědili po svém otci zástavu na frýdecké panství a po Václavu Adamovi žádali, aby panství od nich převzal a vyplatil částku 12 000 zlatých. Smlouvu knížeti vypověděli asi v roce 1550, v době kdy se u nich naplno projevil finanční problém a nutně potřebovali hotovost.¹¹¹ Nesolventnost Václava III. Adama byla všeobecně známá, a proto mu Jaroslav po poradě s bratry nabídl dvě možná řešení – buď zaplatí k svatováclavskému termínu (28. září) 8 000 kop grošů českých a pak mu odpustí 1 000 kop z celkové částky, nebo na sebe převezme pernštejnské pohledávky ve výši 16 000 zlatých, které mají zčásti u těšínské šlechtičny Cukrmochové z Rudz¹¹² a u neuvedených osob ve Slezsku.¹¹³ Václav III. Adam nebyl schopen peníze v uvedeném termínu vyplatit. Ještě v roce 1554 se vymlouval, že mu Pernštejnové nezaslali smlouvy uzavřené s jejich otcem Janem.¹¹⁴ Zaplatil jim alespoň polovinu z celkové sumy¹¹⁵ a na zbytek si musel vypůjčit. Peníze také očekával od dalšího zástavního držitele Frýdku Buriana Barského z Baště.¹¹⁶ Pernštejnové se hotovosti dočkali až v první polovině roku 1555 a zdá se, že všechny pohledávky s těšínským knížetem byly tímto vyřešeny.

Marie s Václavem III. Adamem po požáru města Těšína v roce 1552¹¹⁷ přesunuli na čas své sídlo do blízkého Fryštátu.¹¹⁸ Zde se vztahy obou manželů alespoň zčásti zlepšily, ale nebyly zcela ideální. Ještě o čtyři roky

Kostel sv. Bartoloměje v Pardubicích, pohřebiště pánů z Pernštejna – schéma rozmístění hrobek pod podlahou kostela, č. 4 hrob Žofie Těšínské; č. 3 nejspíše hrob Marie Těšínské z Pernštejna; č. 6 nejspíše hrob Fridricha Kazimíra
Podle knihy Pozdní gotika a raná renesance v Pardubicích v letech 1491-1548

později si Marie trpce povzdechne manželovi své sestry Kateřiny (†1552) Jindřichu staršímu ze Švamberka: „[...] *Muoj nejmilejší p[ane] švagře, jakž mi píšete, že toho posla ke mně naschvál posíláte, dokládajíc i tu lásku, kterou ještě ke mně máte, [...] já Vám z tej lásky děkuji a jiné víry k Vám nejsem, než i tak ste ještě prvé za sestry mej nebožtičky na mne laskavi byli, že tej lásky ještě neproměníte. Neb sem to pro Vás vždycky znala, že ste o mne vždycky větší péči měli, než moji bratři [...]*“.¹¹⁹

K Marii na návštěvu přijížděli přátelé a příbuzní; např. v roce 1560 hostila svou nevlastní sestru Kateřinu Salmovou z Pernštejna, která se o tom neopomněla zmínit svému bratru Vratislavovi.¹²⁰ Kněžna již měla i svůj malý fraucimor, který s ní trávil veškerý čas střídavě na zámku v Těšíně a Fryštátu.¹²¹ Od konce 40. let měla svého vlastního hofmistra. Byl jim šlechtic Ferenc z Budína (†po 1562), který v předchozím období plnil funkci purkrabího těšínského zámku a posléze (asi od r. 1545)

Znak těšínských knížat, 2. polovina 16. století, dřevoryt
Sbírky Zemského archivu v Opavě

Detail svorníku s pernštejnským erbem
Podle knihy Páni z Pernštejna

Náhrobek

Jana z Pernštejna v kostele
sv. Kříže v Doubravníku.

Podle knihy

Páni z Pernštejna.

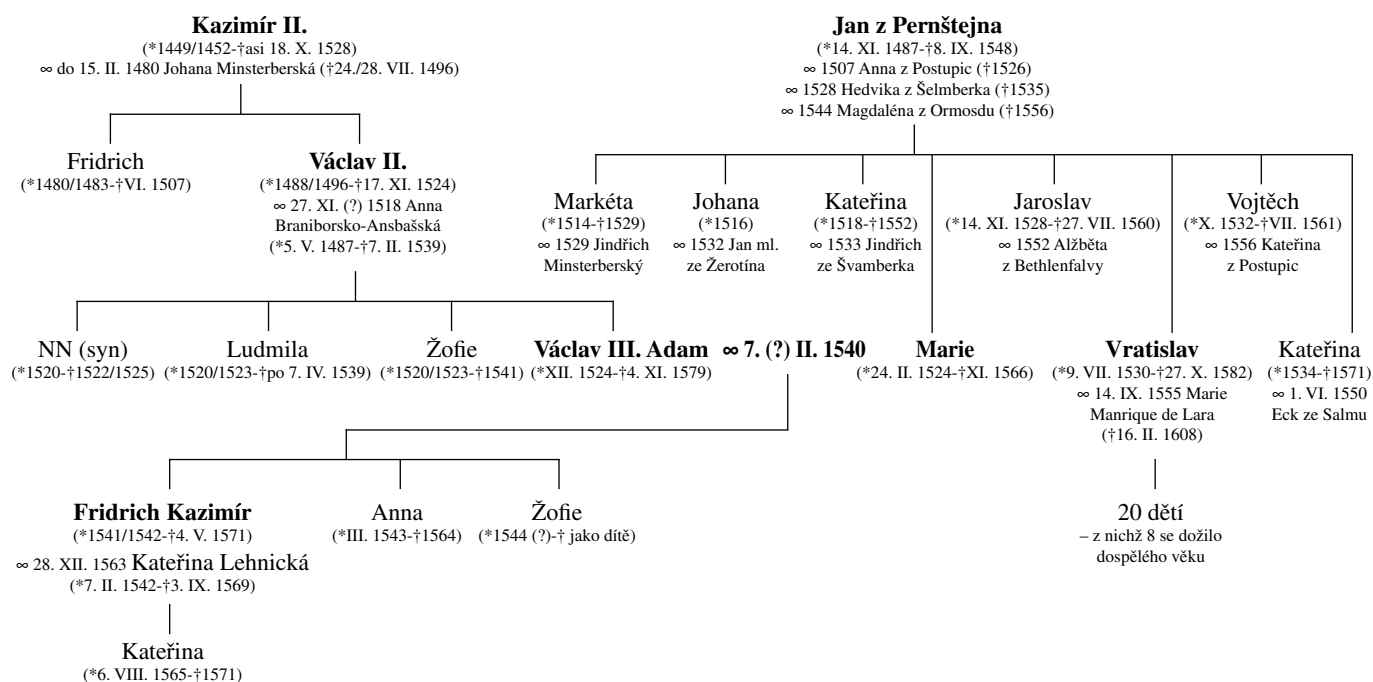
měl dohled nad konírnou (štolmistr) knížete
Václava III. Adama.¹²²

Kromě již citovaných listů se po kněžně
Marii do dnešních dnů zachovaly ještě
čtyři dopisy, uložené v lobkovických sbírkách – první z roku 1557 adresovaný bratru
Jaroslavovi a druhý Vratislavovi odeslaný

z Těšína 4. května 1566¹²³ a v třeboňském
archivu. V roce 1564 tlumočí přání svých
rodičů kníže Fridrich Kazimír svému strýci
Vratislavovi z Pernštejna: „[...] Což pak navští-
vení Její [mil]o[s]ti kněžny, paní sestry Va[ší]
[mil]o[s]ti, a paní máteři mej milej dotejče,
Jeho [mil]o[s]t kníže pán, otec můj milý, i Její
[mil]o[s]t kněžna, paní máteř má milá, jsou
toho zadosti mě, abyste je, Va[še] [mil]o[s]t,
ráčili navštívit, rádi Va[ší] [mil]o[s]ti uhlí-
dají. Ač já sám od osoby své, Va[ší] [mil]o[s]
ti prosím, že tak učinit ráčíte. Na Va[ší] [mil]
o[s]ti srdečně rád uhlídám [...]”.¹²⁴

Marie, na obraze německého mistra Jakoba
Seiseneggera z roku 1550 vyobrazená jako
subtilní pobledlá žena, byla často náchylná
k nemocem a její stav se povážlivě zhor-
šil v roce 1566. Svého bratra sice ujišťuje, že
„[...] na ten čas z darů pana Boha všemohú-
cího na zdraví svém lépe se mám, než sem se
předešlých časuov měla [...]“, ale její přání,
„[...] abych se s Vámi v dobrém a šťastném
zdraví uhledati mohla [...]“,¹²⁵ se již nenapl-
nilo a kněžna Marie v druhé polovině roku
1566 zemřela.¹²⁶ Kdy se tak přesně stalo, není
známo; pouze G. Biermann ve své práci tvrdí,
že se kníže Václav omluvil v listu z 19. listo-
padu stavům za neúčast při sněmu,¹²⁷ protože
mu umřela manželka.¹²⁸

Tělo těšínské kněžny Marie spočinulo
v pardubickém kostele sv. Bartoloměje.¹²⁹
Z jakých důvodů dal Václav III. Adam mrtvou
převézt až do Pardubic není jasné. Snad si to
zesnulá přála ve svém testamentu a chtěla být
pohřbena vedle Pernštejnských předků a ne
v dominikánském kostele v Těšíně, na území,

kteře měla spojené s utrpením, jež musela snášet ze strany svého manžela zejména v letech 1545-1550. V kostele sv. Bartoloměje nemá ani důstojný náhrobek, který by připomínal její život, protože pardubické panství v této době Pernštejnům již nepatřilo (bylo prodáno v roce 1560 a peníze byly použity na umoření

dluhů po smrti Jaroslava z Pernštejna)¹³⁰ a její bratr Vratislav neměl dostatek financí, aby zaplatil řemeslníky. Při průzkumu v roce 1995 bylo odkryto několik hrobek, ale v které byla pohřbena Marie, se nepodařilo jasně identifikovat a pomohl by pouze rozbor kosterních pozůstatků.¹³¹

POZNÁMKY

- 1 Více k této osobě nejnověji Pindur, David: Těšínsko za vlády piastovského knížete Kazimíra II. (1477-1528). Práce a studie Muzea Beskyd – Společenské vědy 14, 2004, s. 1 – 93, zde uvedena také četná literatura a prameny.
- 2 Dle dostupných pramenů nejsme schopni určit přesné datum jeho narození. Více viz Jasiński, Kazimierz: Rodowód Piastów Śląskich. Tom III. Piastowie polscy, cieszyńscy i oświęcimscy. Wrocław 1977, s. 183 – 184; Panic, Idzi: Posloupnost těšínských Piastovců a Piastoven. Cieszyn b. d. [2004], s. 22.
- 3 Jasiński, K.: Rodowód III., s. 191 – 192 a další.
- 4 Zonta, Claudia: Schlesien an italienischen Universitäten der Frühen Neuzeit 1526-1740. Disertační práce. Stuttgart 2000. Zde je na s. 341 pod č. 1509 Fridrich jmenován, ale zároveň je doplněno, že v matrikách o něm chybí zápis.
- 5 Jasiński, K.: Rodowód III., s. 192 – 193, autor si zde pohrává s hypotézou, že tělo mladého knížete mohlo spočinout v sienském kostele s. Domenico.
- 6 Termin ad quem je odvozen od smrti jeho matky, která zemřela 24. nebo 28. července 1496. Tamtéž, s. 184 a s. 193.
- 7 Viz Němec, Emerich (ed.): Listinář Těšínska IV. 1496-1526. Codex diplomaticus ducatus Tesinensis. Sběrka listinného materiálu k dějinám knížectví Těšínského (dále jen LT). Český Těšín 1961, č. 405.
- 8 Jasiński, K.: Rodowód I., s. 219 – 220.
- 9 Fukala, Radek: Zápas o opolsko – ratibořské dědictví a mocenské aspirace slezských knížat na prahu novověku. Slezský sborník 100, 2002, s. 81 – 101 a další.
- 10 Podrobněji Jež, Radim: Urbář těšínské komory a svatební smlouva knížete Václava II. s Annou Braniborskou – Ansbašskou z roku 1518. Práce a studie Muzea Beskyd – Společenské vědy 18, 2007, s. 107 – 136.
- 11 LT IV., č. 413.
- 12 Latinsky. Znamená pohřební slavnosti; zádušní bohoslužby.
- 13 Jasiński, K.: Rodowód III., s. 196.
- 14 Viz LT IV., č. 431; edice také v Kasperlik, Matthias: Vereinbarung zwischen dem Herzog Kasimir und dem olmützer Bischof Stanislaus. Notizen – Blatt, 1875, č. 4, s. 29 – 30, zde uvedeno chybné datum listiny.
- 15 Dworzaczek, Władysław: Genealogia. Tablice. Warszawa 1959, tabulka č. 10 a 12; Jasiński, K.: Rodowód III., s. 197.
- 16 Jasiński, K.: Rodowód III., s. 197, poznámka č. 2.
- 17 Petrologickým výzkumem bylo zjištěno, že mramor pochází z perněstejnského lomu u Nedvědic. Viz Hrubý, Vladimír: Pozdní gotika a raná renesance v Pardubicích v letech 1491-1548. Malířství a sochařství. Pardubice 2003, s. 126 – 130.
- 18 Výsledky publikovány viz Ježek, Martin: Výzkum v pardubickém chrámu sv. Bartoloměje. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 21, 1995, s. 92 – 112.
- 19 Naposledy Šefčík, Erich: Náhrobek těšínské kněžny Žofie z roku 1541. Familia Silesiae 1, 1997, s. 51 – 54.
- 20 Viz Dvorský, František (ed.): Dopisy pánů Jana a Vojtěcha z Pernšteina 1509-1548. In: Archiv český čili staré písemné památky české i moravské, sebrané z archivů cizích i domácích XX (dále jen AČ XX.). Praha 1902, s. 1 – 276, zde s. 98 – 99, č. 203.
- 21 Jasiński, K.: Rodowód III., s. 197 – 198.
- 22 Např. Benatzky, Jindřich: Nejstarší dějepis Těšínska. Těšínsko 39, 1996, č. 2, s. 5 – 23, zde s. 20.
- 23 K politickým aktivitám a k postavení Jana z Pernštejna ve sledovaném období viz Vorel, Petr: Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy. Praha 1999, zejména s. 156 – 159; Václav, Josef: Politika a nadkonfesijní křesťanství Viléma a Jana z Pernštejna. In: Vorel, P. (ed.): Pernštejnové v českých dějinách. Sborník příspěvků z konference konané 8.-9. 9. 1993 v Pardubicích. Pardubice 1995, s. 173 – 183.
- 24 Radimský, Jiří: Berňová registra moravská z první poloviny 16. století. Časopis Matice moravské (dále jen ČMM) 76, 1957, s. 288 – 389, zde s. 292.
- 25 Vorel, Petr: Vývoj pozemkové držby pánů z Pernštejna v 15.-17. století. In: týž (ed.): Pernštejnové v českých dějinách, s. 9 – 76. V širších souvislostech k majetkové skladbě Českého království viz Mafá, Petr: Svět české aristokracie (1500-1700). Praha 2004, s. 122.
- 26 Vorel, P.: Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy, s. 284 – 285.
- 27 Pindur, D.: Těšínsko, s. 50 – 51.
- 28 Edice tamtéž, s. 89 – 91.
- 29 Více k okolnostem smrti viz Jež, Radim: Nové poznatky ze sklonku života těšínského knížete Kazimíra II. (†1528). Sborník Státního okresního archivu Frýdek – Místek 9, 2008, s. 7 – 27.
- 30 Vorel, Petr: Aristokratické svatby v Čechách a na Moravě v 16. století jako prostředek společenské komunikace a stavovské diplomacie. In: Bůžek, V. – Král, P. (edd.): Slavnosti a zábavy na dvorech a v rezidenčních městech raného novověku (= Opera Historica 8). České Budějovice 2000, s. 191 – 206, zde s. 198.
- 31 AČ XX., s. 97, č. 201.
- 32 Je možné, že jim dal Pernštejn instrukce již při svém posledním pobytu na Těšínsku v září 1539. Zemský archiv Opava, Urbaniální komise slezská, sign. 230 (15. září, Těšín) a LT V., č. 491; registry - Prasek, Vincenc (ed.): Zpráva o muzeu Matice Opavské. Věstník Matice Opavské 10, 1902, s. 45 – 70, zde s. 50, č. 20; Pindur, David (ed.): Listiny k dějinám Bruzovic ve fondech Státního archivu v Cieszyně. Těšínsko 47, 2004, č. 4, s. 10 – 15, zde s. 11, č. 5 (22. září, Frýdek).
- 33 AČ XX., s. 442, č. 415 a 416 (pouze regist).
- 34 Jasiński, K.: Rodowód III., s. 197 – 199; Gojniczek, Waclaw: „Missiva“ biskupů olomunieckých jako zdroj do dziejów i genealogii Piastów cieszyńskich z XVI wieku. In: Barciak, A. (ed.): Piastowie śląscy w kulturze i europejskich dziejach. Katowice 2007, s. 396 – 408, zde s. 402.
- 35 LT V., č. 493; AČ XX., s. 443 – 444, č. 418 – obě edice uvádějí chybné datum; Popiolek, Franciszek (ed.): Materiały do dziejów miast w Księstwie Cieszyńskim. Sprawozdanie dyrekcji polskiego gimnazjum prywatnego w Cieszyńsku 12, 1907, s. 3 – 40, zde s. 18 – 19, č. 10.
- 36 AČ XX., s. 444 – 445, č. 419 (17. února 1540).
- 37 NA Praha, Registra (dále jen RG), kn. č. 20, f. 238^r (31. ledna 1540, Praha): „tu nynější počtu, poněvadž sme nic hoďnějšího tak náhle objednat nemohli, vděčně od nás přijmi“.
- 38 ZA Opava, pob. Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 39, f. 8^r (4. února 1540); f. 12^v (11. února 1540); f. 15^r (17. února 1540).
- 39 Sedláček, August: Hradý, zámky a tvrze Království českého. I. Chrudimsko. Praha 1882, s. 45.
- 40 Benatzky, J.: Nejstarší dějepis Těšínska, s. 20; Sláma, František: Dějiny Těšínska. Praha 1889, s. 61.
- 41 K vzdělávání nejvyšší šlechty viz Holý, Martin: Výchova a vzdělání české a moravské šlechty v 16. a v první polovině 17. století. Folia Historica Bohemica 21, 2005, s. 111 – 210.
- 42 Vorel, P.: Rezidenční síť pánů z Pernštejna, s. 41.
- 43 Podrobněji viz Jež, Radim: Správa Těšínského knížectví Janem z Pernštejna v letech 1528-1545 (v tisku).
- 44 NA Praha, Stará manipulace, inv. č. 2697, sign. P 106/T 8, karton 1804, nefol. Nepřesná edice s chybným datem viz LT V., č. 498. Špatně čitelný pergamenový originál uložen v AP Katowice, oddział Cieszyn (dále jen APC), ZDPP, sign. 63; opis M. Kasperlika v jeho pozůstatosti APC, Komora Cieszyńska (dále jen KC), sign. 77, f. 417 – 418.
- 45 AČ XX., s. 131, č. 241.
- 46 AČ XX., s. 176, č. 286.
- 47 AČ XX., s. 175, č. 286. Podobně také Václava III. Adamovi s tvrzením, že [...] čas se již přibližuje, abych tam šel, kde sou předkové moji šli, a tím abych se dlouho nemeškal [...]“. AČ XX., s. 169, č. 283.
- 48 AČ XX., s. 179 – 181, č. 289 – 292.
- 49 AČ XX., s. 191, č. 302. Více viz Jež, Radim: Jan z Pernštejna ve sporu o Opolsko – Ratibořsko ve 30. a 40. letech 16. století. Východočeský sborník historický 14, 2007, s. 69 – 85.
- 50 Kdy došlo k zástavě Fryštátu není možné říci, neboť se nedochoval jediný pramen o tomto činu. V korespondenci z roku 1543 se Jan vyjadřuje, že Fryštát již drží „po ta všechna léta“ (AČ XX., s. 176, č. 286). V roce 1529 vydává fryštátským listinu, ve které je osloven „lídě poddaní moji“ a následuje označení pozemků „za mými lukami“ a registra měl sepsat „úředník můj“ (AČ XX., s. 338, č. 228; Popiolek, Franz (ed.): Regesten zur Geschichte der Städte Freistadt

- und Jablunkau. Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Schlesiens 2, 1906 -1907, s. 103 – 116, zde s. 106, č. 10), z čehož lze usoudit, že existovala smlouva už mezi Kazimírem II. a Janem z Pernštejna snad z roku 1528, v níž byla dohodnuta zástava fryštátského panství. Další zmínky viz AČ XX., s. 191, č. 302; s. 196, č. 304.
- 51 AČ XX., s. 191, č. 302.
- 52 AČ XX., s. 223, č. 355 a s. 224, č. 356.
- 53 NA Praha, Sbírka autografů I., sign. 1154/1 – 4, karton 40, nefol.
- 54 APC, KC, sign. 77, f. 421. V záhlaví opisu z roku 1650 napsáno „*Vejtah z knih městských starých (Těšínských). Anno domini 1545*“. Matthias Kasperlik měl k dispozici ještě jeden pramen – smlouvu o zástavu frýdeckého panství, která, jak tvrdí, byla uzavřena 16. května 1545. Zda došlo k potvrzení 16. května nebo až 22. není až tak podstatné; důležitější je částka, kterou složil Pernštejn a ta nebyla stanovena na 18 000, ale na 12 000 zlatých. Kasperlik, Matthias: Auseinandersetzung mit der Vormundschaft Herzog Wenzel's von Teschen und Auslösung der Herrschaft Friedek. Notizen – Blatt, 1873, č. 7, s. 55 – 56.
- 55 AČ XX., s. 482 – 485, č. 494 (25. května 1545).
- 56 AČ XX., s. 224 – 225, č. 359.
- 57 AČ XX., s. 226 – 227, č. 360. List dnes uložen v Státní oblastní archiv (dále jen SOA) Litoměřice, pob. Žitenice, Lobkovicové roudničtí – rodinný archiv (dále jen LRRA), sign. P 14/27.
- 58 Tzv. „*ars moriendi*“ objasněno v Král, Pavel: Smrt a pohřby české šlechty na prahu novověku. České Budějovice 2004, s. 61 – 67.
- 59 Nejnověji o něm Jež, Radim: Těšínský kníže Fridrich Kazimír a Vratislav z Pernštejna (vzájemné vztahy s edicí korespondence z let 1564-1571). Práce a studie Muzea Beskyd – Společenské vědy 18, 2007, s. 137 – 175, zde uvedena bohatá bibliografie a odkazy na prameny.
- 60 AČ XX., s. 106, č. 217.
- 61 Petrůň, Josef (ed.): Dějiny hmotné kultury II. 1. Kultura každodenního života od 16. do 18. století. Praha 1995, s. 153; Koldinská, Marie: Každodennost renesančního aristokrata. Praha – Litomyšl 2004, s. 44.
- 62 Vybíral, Zdeněk: Politická komunikace aristokratické společnosti českých zemí na počátku novověku. České Budějovice 2005, zejména s. 237 – 238.
- 63 Jasiński, K.: Rodowód III., s. 199.
- 64 Vorel, Petr: Staré pověsti a rodinné příběhy perněstejnské. (Sebereflexe aristokratického rodu v polovině 16. století). In: Chocholáč, B. – Jan, L. – Knoz, T. (edd.): Nový Mars Moravicus aneb sborník příspěvků, jež věnovali prof. dr. Josefu Václavovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám. Brno 1999, s. 137 – 148, zde s. 143 a 146.
- 65 Benatzky, J.: Nejstarší dějepis Těšínska, s. 20.
- 66 O narození dcery se Jan z Pernštejna pověřil z listu knížete Václava III. Adama, který přinesl posel Jiřík v Bílou sobotu [24. března] („[...] *Psaní od V[áclava] m[ilosl]stí jest po Jiříkovi v sobotu minulú dodáno, kdež mi při tom ráčíte oznamovati, že jest pán Buoh kněžně Marii, manželce V[áclava] m[ilosl]stí a dceři mé, pomoci a dceru dáti ráčil [...]*“). AČ XX., s. 150, č. 262.
- 67 AČ XX., s. 152, č. 265.
- 68 Morys – Twarowski, Michael: Przyczynki do genealogii Piastów cieszyńskich w XVI w. Pamiętnik Cieszyński 19, 2004, s. 25 – 27.
- 69 Tamtéž, s. 26.
- 70 Benatzky, J.: Nejstarší dějepis Těšínska, s. 20.
- 71 AČ XX., s. 252, č. 412.
- 72 NA Praha, RG, kn. č. 38, f. 251^v – 252^r (11. února 1547).
- 73 Více viz Vorel, P.: Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu, s. 166 – 170; Týž: Vývoj pozemkové držby pánů z Pernštejna, s. 30 – 33.
- 74 NA Praha, RG, kn. č. 34, f. 117^r.
- 75 NA Praha, RG, kn. č. 34, f. 117^r (21. září 1545) a f. 140^v – 141^r (9. října 1545).
- 76 NA Praha, RG, kn. č. 41, f. 153^r – 153^v (22. srpna 1548, Vídeň); f. 167^v (11. září 1548, Vídeň).
- 77 Gojniczek, Wacław: Topografia przedmieść Cieszyzna w XVI i XVII wieku. In: Panic, I. (ed.): Z badań nad dziejami politycznymi i społeczno – gospodarczymi Cieszyzna od średniowiecza do czasów współczesnych. Cieszyń 2005, s. 23 – 40, zde s. 25 – 26.
- 78 LT V., č. 508. Nejnověji Spyra, Janusz: Zapomniany klasztor franciszkanów bosych (bernardynów) w Cieszylinie. Spory religijne w XVI – XVII wieku na śląskiej prowincji. In: Stolarová, L. – Vlnas, V. (edd.): Slezsko – země Koruny české: Historie a kultura 1300-1740. Praha 2008 (v tisku).
- 79 Kasperlik, Matthias: Das Dominikanerkloster in Teschen. Notizen – Blatt, 1872, č. 11, s. 81 – 84.
- 80 LT V., č. 504 (chybné datum). Popiołek, Franciszek: Dzieje Cieszyzna z ilustracjami. Cieszyń 1916, s. 207.
- 81 Kníže v tomto roce daroval několika šlechticům a mětanům pozemky a nemovitosti, ze kterých na oplátku určitě přijal nemalou hotovost, jež se v listinách neobjevuje. 24. července např. daroval zahradu v Těšíně Janu Šponerovi (LT V., č. 505, chybné datum); 6. prosince věnuje Volfovi ze Stříteže dům, zahradu a čtyři rybníky u Fryštátu (LT V., č. 507); 23. prosince měšťanu Šebestiánovi příjmy z oltáře farního kostela v Těšíně (LT V., č. 509); 31. července 1546 Hanuší Postrcháčovi pozemek za těšínským špitálem (LT V., č. 511, chybné datum); Václavovi Rudzkému z Rudz dům u hřbitova v Těšíně (LT V., č. 512, chybné datum) ad.
- 82 V několika dopisech král odpovídá na tuto záležitost Zikmundovi I. Viz NA Praha, RG, kn. č. 34, f. 142^{r-v} (19. října 1545, Vídeň), f. 160^{r-v} (3. prosince, Vídeň).
- 83 List byl odeslán 3. prosince 1545 z Vídně. Viz NA Praha, RG, kn. č. 34, f. 160^v – 161^r. Opakovaně o tomtéž psal Ferdinand I. knížeti 19. října (f. 143^v).
- 84 Spory se opakovaly v 60. letech 16. století. O klášteře benediktinů více viz např. Biermann, Gottlieb: Das ehemalige Benediktinerstift Orlau im Teschnischen. Programm des k. k. Evangelischen Gymnasiums in Teschen am Schlusse des Schuljahres 1862, s. 3 – 28; Adamus, Alois: Z dějin Orlové. Kroměříž 1926 a další.
- 85 Habsburk o tom píše knížeti 16. června 1547. AČ XX., s. 534, č. 521.
- 86 AČ XX., s. 259 – 260, č. 427 (5. srpna 1547, Praha).
- 87 Pokud by dluh nebyl vyrovnán, odrazilo by se to nejspíše v králově korespondenci zúčastněným. Srov. NA Praha, RG, kn. č. 38 (1546-1547) a 41 (1547-1549); zčásti vydáno v AČ XX.
- 88 Ve své práci to naznačuje i Petr Vorel. Viz Vorel, P.: Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu, s. 222.
- 89 Zemřel 8. září. O jeho smrti a pohřbu podrobně Tamtéž, s. 175 – 183.
- 90 Viz SOA Litoměřice, pobočka Žitenice, LRRA, sign. P 14/36, f. 3^{r-v}. Na rubu listu napsáno: „*Paměť z strany knížete Václava Těšínského. 17. octobris Anno 1549 [17. 10. 1549]*“. Smlouva sepsána na papíru o rozměrech 33 x 21,5 cm; pečeť schází.
- 91 Koldinská, M.: Každodennost, s. 92 – 93; Petrůň, J. (ed.): Dějiny hmotné kultury II. 1, s. 188, 201 an.
- 92 O úloze hofmistrů a dalších členů aristokratického dvora více viz Petrůň, J. (ed.): Dějiny hmotné kultury II. 1, s. 188.
- 93 O ženské části urozené společnosti více viz Bastl, Beatrix: Tugend, Liebe, Ehre. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit. Wien – Köln – Weimar 2000.
- 94 Záleželo na individuálních postojích manželů a tento problém nezele generalizovat, jak ukazují jednotlivé případy z aristokratické společnosti.
- 95 Kozáková, Anděla: Právní postavení ženy v českém právu zemském. Praha 1926, s. 30 – 34.
- 96 Cit. podle Maťa, P.: Svět české aristokracie, s. 553.
- 97 Tamtéž, s. 554; srov. přílohu č. 1 této studie.
- 98 S odkazy na literaturu a prameny viz Král, Pavel: Muž a žena mezi přechodovými rituály rodinného života v raně novověkých pramenech. In: Bůžek, V. – Král, P. (edd.): Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740) (= OH 11). České Budějovice 2006, s. 425 – 439, zde zejména s. 428 – 429.
- 99 Koldinská, M.: Každodennost, s. 90 – 91 a 150.
- 100 NA Praha, RG, kn. č. 32, f. 31^v (15. ledna 1544, Pražský hrad).
- 101 Vorel, P. (ed.): Česká a moravská aristokracie, s. 104, č. 123.
- 102 Tamtéž, s. 178, č. 312. Za obětavou starostlivost Švamberkovi děkovala později ve svých listech samotná kněžna. Srov. dále v textu a pozn. č. 119.
- 103 Tamtéž, s. 255 – 256, č. 452 (list Václavu III. Adamovi) a s. 256, č. 453 (sestře Marii).
- 104 Dozvídáme se o tom v listu krále Ferdinanda I.: „[...] *jakož sme tebe poníženou prosbou tvou na Fryštát odpustiti ráčili. I věděti dáváme, že pilně osoby tvé, poněvadž na ten čas málo komorníků při nás jest, potřebovati ráčíme, protožť poroučíme, přísně prikazujíc, aby hned, jak tebe toto psaní naše duojde, beze všech výmluv k nám sem se vypravil a přijel, jinaké nikoli nečinice [...]*“. NA Praha, RG, kn. č. 49, f. 31^r (15. dubna 1551, Vídeň).
- 105 Vorel, Petr: Pernštejnská svatba v Prostějově roku 1550. ČMM 114, 1995, s. 139 – 162.
- 106 V listu z 15. března 1550 Janu Čeplovi z Belku píše: „[...] *I jak jest nám náleželo sestry naší opouštěti a neb ji dále mimo vůli k tomu manželství potahovati, to sami u sebe zdravě považte. Neb sme se i toho obávali, aby skrz takové bezděčné manželství na potomní časy zlá vůle a neláska mezi nimi nebyla, kteráž by nám k potěšení bejtí nemohla, jakož se nám pak to s knížetem Těšínským děje [...]*“. Vorel, P. (ed.): Česká a moravská aristokracie, s. 80 – 81, č. 69.
- 107 Vorel, P.: Pernštejnská svatba, s. 149.
- 108 Týž (ed.): Česká a moravská aristokracie, s. 104, č. 123.
- 109 Tamtéž, s. 161, č. 270; svůj postoj k záležitosti podobně popsal i sestře Kateřině (*1518-†1552), manželce Jindřicha ze Švamberka z 9. září 1550 (s. 161, č. 271).
- 110 Tamtéž, s. 207, č. 371.
- 111 Týž: Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu, s. 189 an.

- 112 Vdova po Oldřichu Cukrmochoverovi, za kterého se několikrát přimlouval těšínský kníže u Ferdinanda I. v roce 1545 a 1546. Viz NA Praha, RG, kn. č. 34, f. 93^v a kn. č. 38, f. 45^v, f. 51^v a f. 63^v – 64^v.
- 113 Vorel, P. (ed.): Česká a moravská aristokracie, s. 261, č. 467 (19. července 1551).
- 114 Książnica Cieszyńska Cieszyn, Czytelnia zbiorów specjalnych, Rękopisy L. J. Szersznika (dále jen KCC), sign. DD IX 48/5, pag. 3 (15. květen 1554) an. Opis viz APC, KC, sign. 77, f. 983 – 984.
- 115 Aby mohl zaplatit alespoň část dluhu, prodal 13. dubna 1554 městu Fryštátu za 150 zlatých výnosy z berně svých poddaných z Starého Města. Edice viz LT VI., č. 534; regest Němec, Emerich (ed.): Katalog listin k dějinám Těšínska z Okresního archivu v Karviné 1377-1804. Český Těšín 1959, s. 10, č. 16. K potvrzení dalších odprodejů knížecích statků nám schází prameny.
- 116 KCC, sign. DD IX 48/5, pag. 9. K zástavním držitelům frydeckého panství více viz Kasperlik, Matthias: Georg Czelo von Czelowitz und Burian Barsky von Barsste. Pfandinhaber von Friedek. Notizen – Blatt, 1873, č. 11, s. 84 – 87; č. 12, s. 95.
- 117 APC, Akta miasta Cieszyna, sign. 757.
- 118 Již od 15. století toto sídlo sloužilo k letním pobytům těšínským kněžnám. Bayer, Julius: Denkwürdigkeiten der Stadt Freistadt in Herzogthum Schlesien. Wien 1879, s. 22; o přesídlení dvora Václava III. Adama viz s. 35.
- 119 Dopis editován v Sedláček, A.: Hrady I., s. 46.
- 120 „[...] Poněvadž paní sestra má milá k Vám poslala, nechtěla jsem pomínutí, jakožto sestra Vaše vždycky povolná, abych Vás tímto malým psaním svým navštívit neměla. Při tom Vám, můj zvlášť milý pane bratře, oznamuji, že co jsem ku paní sestře naší přijela, nejsem nikdy právě zdráva, nebo mne má hlava vždycky bolí; paní se mnú malou kratochvíl má.“ Viz Dvorský, František (ed.): Staré písemné památky žen a dcer českých. Praha 1869, s. 103, č. 101. Originál uložen v SOA Litoměřice, pobočka Žitenice, sign. B 126.
- 121 Jediná, mě znala zmínka, pochází z dopisu krále Ferdinanda I. z 3. října 1560, ve kterém kníže Václava III. Adama napomíná, aby vydal sirotka po Linhartovi Tatíkovi: „[...] Osvícený kníže, ujče v[ěrný] máš milý. Jakož sme již několikrát psaní o dceru a sirotka po někdy Linhartovi Kašovi [!] pozůstalého, kteréhožto nyní v fraucimoru manželky své máš [...]“. NA Praha, RG, kn. č. 62, f. 328^r.
- 122 Österreichische Nationalbibliothek Wien, Handschriften, Series Nova, sign. Cod. Ser. n. 29188/I Han. č. 17, 55 a 302; LT V., č. 451, 473, 497, 505, 511, 512, 513, 514, 517; LT VI., č. 530, 568.
- 123 Uloženy v SOA Litoměřice, pobočka Žitenice, sign. B 100, f. 12 a f. 10 – 11. Viz příloha č. 2 a 4.
- 124 Jež, R.: Těšínský kníže Fridrich Kazimír, s. 156, č. 1.
- 125 Obě citace z listu datovaného na zámku v Těšíně 4. května 1566. Viz příloha č. 2.
- 126 Romantickou představu o okolnostech smrti a soužití těšínského knížete s Marií, bez opory v pramenech, nám podává na sklonku 19. století Sláma, František: Černá kněžna. Opava 1891, s. 151 – 152.
- 127 Sněm se konal každoročně v pondělí před sv. Kateřinou (25. listopadu). Šefčík, Erich (ed.): Zemské zřízení Těšínského knížectví z konce 16. století. Edice. Studie o Těšínsku 17. Český Těšín 2001, s. 20.
- 128 Biermann, Gottlieb: Geschichte des Herzogthums Teschen. Teschen 1894², s. 126.
- 129 Hrubý, V.: Pozdní gotika, s. 119; naopak J. Kotyk ve svém drobném příspěvku tvrdí, že byla pohřbena v Doubravniku, tradičním pohřebišti několika generací pánů z Pernštejna, což je omyl. Kotyk, Jiří: Hroby slezských Piastovců v Pardubicích. Zprávy klubu přátel Pardubicka 13, 1978, s. 43 – 44 a s. 63 – 65., zde s. 64.
- 130 Šebek, František a kol.: Dějiny Pardubic. I. díl. Pardubice 1990, s. 137; srov. Růžička, Jindřich: Italská cesta Jaroslava z Pernštejna roku 1559. (Příspěvek k otázce vztahu české šlechty k humanismu). Sborník prací východočeských archivů 4, 1978, s. 153 – 185.
- 131 V jedné z hrodek byla nalezena kachle s motivem erbu těšínských knížat. Ten se zde ale nejspíše dostal již při pohřbu kněžny Žofie v roce 1541. Více viz Ježek, M.: Výzkum, s. 92 – 112; Hrubý, V.: Pozdní gotika, s. 119.
- 132 Podle pap. originálu. Místo uložení: SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, ze Švamberka, inv. č. 171; sign. 15/12; karton 5.
- 133 Podle pap. originálu Dopis je částečně poškozen; na rubu adresa příjemce; sekretní pečeť pod papírovým krytem (znaková pečeť, oválná; v pečeti polí perněštejnský erb /zubří hlava s houžví/ na stylizovaném španělském štítě. Nad štítem iniciály M P /Marie z Pernštejna/; rozměry 8 × 9 mm). Místo uložení: SOA Litoměřice, pobočka Žitenice, LRRa, sign. B 100, f. 12.
- 134 Podle pap. originálu. Dopis je dobře zachovalý; na rubu adresa příjemce, pečeť pod pap. krytem. Místo uložení: SOA Litoměřice, pobočka Žitenice, LRRa, sign. B 100, f. 10 – 11.
- 135 Pap. orig.; pečeť pod pap. krytem s iniciálami M K T. Místo uložení: SOA Třeboň, Cizí rody – registratura, ze Švamberka, inv. č. 283; sign. 15/114; karton 6.

Horské chaty na Bílém Kříži

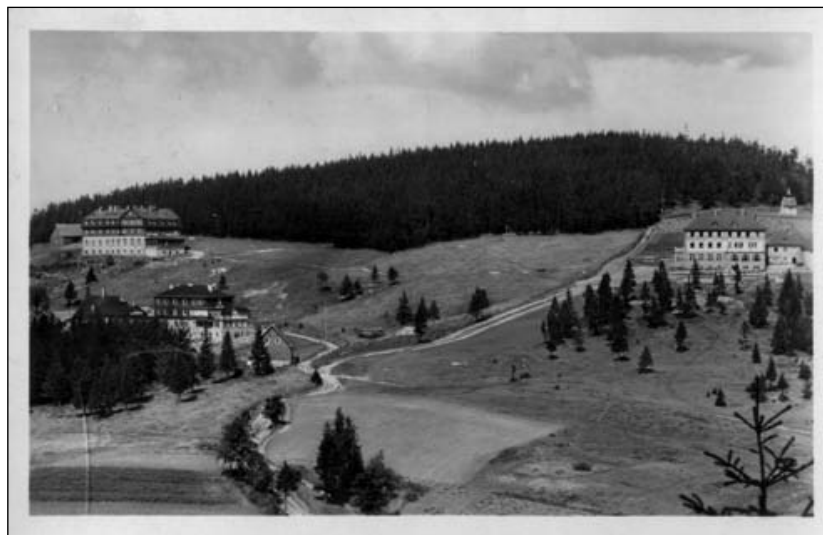
Zuzana Gnidová

Beskydská lokalita Bílý Kříž, ležící na táhlém hraničním (česko-slovenském) hřebenu v nadmořské výšce cca 900 m, patří k oblíbeným výletním místům. Návštěvníkům je dobře známá, avšak málo kdo ví, co dalo tomuto místu jeho netradiční název. Je jím velký dřevěný bíle natřený kříž, který připomíná střety mezi zdejšími pašeráky (šverci) a finančními strážníky (financi neboli abšaury). Původ tohoto kříže je dodnes nejasný, o jeho vzniku však vypráví řada pověstí. Původní kříž byl opatřen ozdobnou lucernou a oplocen malým plůtkem. Stával takřka uprostřed luk. Dnes se kříž nachází těsně při turistické značce z Gruně nebo Visalají na Bílý Kříž a je zakryt vysokými a statnými smrky.

V prvopočátcích organizované turistiky byla lokalita Bílý Kříž doménou německého spolku Beskidenverein (BV). Ještě v průběhu roku 1893 se mu na Bílém Kříži podařilo

zakoupit pozemek, na němž zpočátku stál soukromý hostinec, s jehož majitelem měl spolek uzavřenou dohodu a dokonce zde v roce 1897

Na Bílém Kříži

*Bílý Kříž, kolem roku 1948.
Hotel Bílý Kříž otevřen 12.
10. 1937.*

*Kříž na Bílém Kříži,
kolem roku 1930*

získal i hostinskou koncesi – Němci hospodu a útulnu zvali „Beskidenheim“. V roce 1900 se podařilo Vítkovické a Moravskoostravské sekci BV přikoupit pozemek a objekt tzv. letní vilu „Wettelfried“ od A. Farbovského. Hojně navštěvovaná útulna na Bílém Kříži brzy svou kapacitou nestačila rostoucímu zájmu turistů, proto byla v letech 1901 – 1902 rekonstruována a doplněna o letní verandu, její úpravy přišly na 15 000 K. Slavnostní otevření chaty „Schutzhütte Weisse Kreuz“ proběhlo 3. dubna 1902. Patřila k ní také tzv. letní vila, adaptovaná pro účely celoročního provozu a slavnostně předaná turistům 1. července 1907. Podle jména manželky mecenáše a podporovatele Beskidenvereinu, generálního ředitele

Vítkovických železáren Friedricha Schustera, byla pojmenována „Josefinenheim“. Z Bílého Kříže se tak stalo turistické zázemí s největší ubytovací kapacitou – osm pokojů a jedna společná noclehárna mohly poskytnout ubytování až pro 62 osob. Bohužel již v září 1927 tato chata vyhořela.

Se stavbou nové chaty započala Vítkovická sekce Beskidenvereinu pod vrcholem Sulovem na Bílém Kříži v dubnu 1914, v červenci téhož roku byl položen její základní kámen, ale dokončena byla teprve v letech 1923 – 1924. Druhá německá chata na Bílém Kříži byla slavnostně otevřena v září 1924 a pojmenována Bílý Kříž – „Weisses-Kreuz“. Tento dvouposchodový objekt nesl již řadu

*Hotel Bílý Kříž a Útulna
u Daňků, kolem roku 1927*

*Hotel Sulov ,
kolem roku 1927*

znaků ubytovacího zařízení hotelového typu. Ve svých 26 pokojích mohl poskytnout ubytování 134 hostům. Náklady na jeho výstavbu se vyšplhaly na rekordních 1 750 000 Kč a k jejich úhradě údajně přispěla podpora ze strany generálního ředitele Vítkovických železáren A. Sonnenscheina.

V noci z 18. na 19. ledna 1936 rovněž i tato nová německá chata do základů vyhořela. Pro německé turisty nastala velmi svízelná situace, protože v daném okamžiku na Bílém Kříži neměli žádné vlastní ubytovací zařízení. Velká část škody však byla kryta pojištěním a proto bylo možno v krátké době přistoupit k obnovení chaty a k jejímu opětovnému zpřístupnění, které oficiálně proběhlo 26. září 1937.

V počátcích organizované turistiky aktivnější německý spolek Beskidenverein byl vystřídán Klubem českých turistů (KČT). Ten zřizoval své stanice také při soukromých pohostinských zařízeních, jednou z nich byla Daňkova turistická stanice KČT na Bílém Kříži. Vedle Daňkovy útulny existovala již na začátku minulého století. Později byla přejmenována na Daňkovu turistickou ubytovnu a ještě později „Hotel Daněk“ – „Sulov“.

Těsně vedle své soukromé útulny nechal J. Daněk vybudovat před r. 1928 moderní „Hotel Sulov“ se dvěma restauracemi, zasklenou verandou a pokoji pro 14, v nouzovém případě až 25 hostů. Své stanoviště si zde zřídil Klub československých turistů.

U Daňků, kolem roku 1917

*Hotel Baron na Bílém Kříži,
30. léta 20. století
Ilustrace sbírka pohlednic
Muzea Těšínska*

Hotel Baron, třetí z nedaleko vedle sebe stojících hotelů na Bílém Kříži, byl otevřen počátkem 30. let 20. stol. a nachází se již na slovenské straně Beskyd.

Návštěvníkům Bílého Kříže v současné době poskytují útočiště k odpočinku a občerstvení tři horské hotely: Hotel Bílý Kříž, Hotel Sulov a na slovenském území Hotel Baron.

LITERATURA

Pelc, Martin: Německý horský spolek Beskidenverein. Těšínsko 47, 2004, č. 3, s. 8-19.
Čermák, Lumír: Poznámky k počátkům turistiky v těšínských Beskydech. Těšínsko 43, 2000, č. 3, s. 18-21.
Korbelářová, Irena - Peter, Václav - Wawreczka, Henryk - Žáček, Rudolf: Beskydy a Pobeskydí 1895-1939. Třinec 2001, s. 129-132.

Podroužek, Adolf: Beskydy. Časopis Turistů 1931, č. 4, s. 100-104.
Daněk, Radoslav: Turistické chaty a útulny v Beskydech před rokem 1938. In: Ostrava. Příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska 20, 2000, s. 211-241.
http://www.volny.cz/dsj/Dsj_cile_bilykriz.htm

Miroslav Malura nejen v Českém Těšíně

Jan Malura

Miroslava Maluru nezavedlo do muzea v Českém Těšíně dobrovolné rozhodnutí, nebyla to vlastně ani náhoda jako spíše zjevná nepřítelů osudu. Život mého otce se totiž nevyvíjel bez zvratů a komplikací.

Narodil se 21. března 1937 v Opavě, s níž ho po celý život pojily mnohé rodinné a přátelské vazby. Vystudoval na Filozofické fakultě v Brně obory historie, hudební věda a estetika. Poté několik let působil v Krajském osvětovém středisku v Hradci nad Moravicí. Hradec byl v jeho životě jedním z klíčových míst, lákal ho především jako místo působení Ludwiga van Beethovena, který byl pro něj největší hudební láskou a kterému věnoval hlavní část svého muzikologického zájmu (byl také tajemníkem mezinárodní Beethovenovy společnosti). V roce 1965 se stal odborným asistentem katedry hudební výchovy Pedagogické fakulty

v Ostravě, významně vstoupil do beethovenovského bádání. Brzy se stal doktorem filozofie obhájením práce na téma *Vývoj Beethovenovy tvůrčí osobnosti*, v níž nahlížel na tohoto skladatele hlavně v kontextech obecně filosofických a etických (ne náhodou na fakultě přednášel také filozofii). Vstupem na vysokoškolské pracoviště se otec neproměnil v kabinetního vědce. Naopak, právě v té době začal zasahovat velmi intenzivně a často polemicky do veřejného kulturního a uměleckého dění (hojně psal do ostravského Červeného květu). Proto se také v roce 1968 stal jako tehdejší obdivovatel levicové avantgardy a příslušník reformního křídla KSČ jednou z vůdčích postav Koordinačního výboru uměleckých svazů a kulturních institucí, který byl svérázným pokusem o ostravskou kulturní samosprávu (v knize *Svědectví o roce 1968 v Ostravě* po mnoha letech otevřeně konstatuje

problematicnost této aktivity). Tento výbor byl normalizační mocí označen jako centrum revisionismu a nebylo tedy divu, že v roce 1971 musel fakultu z politických důvodů opustit.

Útočiště našel v České Těšíně, kde se stal odborným pracovníkem zdejšího muzea. Do roku 1978 jsme bydleli v daleké Opavě, což pro otce znamenalo každodenní vyčerpávající cestování (léta trávil ve vlaku více než tři hodiny denně a domů se vracel až pozdě večer). Do toho vstupovala starost o rodinu a nemocnou ženu, která v roce 1977 zemřela. Ani v těchto těžkých letech neupadal do nějakého rezignovaného, zahořklého přežívání. Byla to zvláštní vlastnost, kterou s odstupem času stále více cítím z jeho života, jakási nezdolnost a bytostná aktivita, jež pomáhá vzdorovat životní tísní. Jeho práce se neomezovala jen na plnění povinností v muzeu, kde, pokud vím, zajišťoval sběrnou a dokumentační práci, zpracovával katalogy a evidence sbírek, koncipoval některé výstavy a také organizoval archeologický výzkum v Bohumíně-Záblatí a v Chotěbuzi-Podoboře. Právě tato někdy až těžko pochopitelná činorodost, potřeba angažovat se v mnoha věcech najednou a neuzavírat se za zeď nějaké instituce ho v těšínském muzeu vedla k pořádání vzdělávacích pořadů, výstav, koncertů, na něž zval i přátele, kteří byli v ostravském centru v nemilosti. Tehdy také začal navazovat kontakty s polskými umělci a vědci.

Stále více ho přitahovala svérázná místní lidová kultura, s lékárníkem Pavlem Kulendíkem rozvíjel výzkum lidového léčitelství, podílel se na organizování folklórních slavností v Dolní Lomné a tak bychom mohli pokračovat dál....

Otec, jak si ho pamatuji z několika veřejných akcí, měl velký dar popularizace kultury i schopnost oslovit živým, přirozeným slovem. Nedovedu odhadnout, nakolik to byla vlastnost vrozená a nakolik ji v něm vypěstovaly životní zkušenosti. Pamatuji si na jeho vzdělávací hry pro mládež okresu Karviná, na něž mě brávil (cykly s názvy Stavíme středověké město, Muzeum v kufru). Dokázal opakovaně zaujmout – okamžitým nápadem, něčím velmi názorným, humorem nebo schopností komunikovat a reagovat na úplně laické repliky, nad nimiž by jiný vzdělanec, absolvent tří špičkových oborů brněnské filozofické fakulty, jen bezradně krčil rameny a pohoršoval se nad tupostí svých posluchačů. Malíř Karel Haruda o otci napsal, že v něm byl kus „chlapecké romantiky“. Mám pocit, že tyto osobnostní rysy, kterých byl nositelem, vlastnosti v mnohém donquijotské, našemu pragmatickému světu dnes velmi naléhavě chybí...

Sám jsem o prázdninách trávil – vzhledem k naší rodinné situaci – dlouhý čas v muzeu a někdy i na slovanském hradisku v Chotěbuzi-Podoboře, z něhož se tehdy postupně stávala známá archeologická lokalita. Tato práce,

*Z akce Muzeum v kufru –
Stavíme středověké město*

pohyb mezi muzejním depozitářem a archeologickým nalezištěm, mě fascinovala a měla zásadní vliv na to, že jsem do školní rubriky „budoucí povolání“ pravidelně uváděl: archeolog nebo historik. Historii jsem pak společně s češtinou studoval a dnes jsem historikem české literatury. Nebyly to jen zážitky příjemné, které by vytvářely nějakou dlouhodobě idylickou atmosféru. Do této doby spadají vzpomínky na rodinné tragédie (v roce 1984, to jsme už bydleli v Ostravě, zemřela i otcova druhá žena), ale velmi intenzivně mi utkvěly v paměti některé jeho návraty domů, poznamenané stále ještě únavným cestováním a zejména konflikty, jež v muzeu měl. Rozhodně ne každé vedení mělo k otci, když to řeknu velmi zdvořile, příznivý a vstřícný postoj, jakého byl schopen Bohumil Čepelák (pod jehož jménem dokonce otec v 70. letech publikoval). Přestože daleko převyšoval svou odborností, organizačními schopnostmi i pracovním nasazením běžný standard muzejního pracovníka, byla mu nemilosrdně předhazována politická minulost. O žádném profesním postupu pochopitelně nemohla být řeč... Tím rozhodně netvrdím, že v muzeu a hlavně v Českém Těšíně jako takovém nepotkával lidi vlídné a inspirativní (vzpomínám si alespoň na výtvarníka Bronisława Liberdu, písničkáře Jarka Nohavicu, třineckého malíře Gustawa Nowaka).

Na fakultu se otec vrátil v prosinci 1989 a okamžitě rozvinul velmi mnohostrannou aktivitu. Dnes máme ve zvyku (nebo spíš zlozvyku) posuzovat výkonnost univerzitního

kantora podle tzv. publikační činnosti; také ta je v jeho případě nezanedbatelná, jak o tom svědčí bibliografie ve sborníku *Miroslavu Malurovi In memoriam* (2001). Takový soupis ovšem nemůže podat zprávu o skutečném působení člověka tohoto typu. Ani v této době se otec nestal „čistým“ vědcem, mnoho z jeho mladších textů směřuje k publicistice a popularizaci. Kromě přednáškové a muzikologické práce (v roce 1993 se úspěšně habilitoval) se na fakultě věnoval hudebnímu klubu, vedl esteticko-vzdělávací programy *Hudba pod hvězdami* v ostravském planetáriu, přednášel o umění na VŠB-TU. Několik let učil muzeologii na Slezské univerzitě v Opavě, ale externě působil i na ostravské konzervatoři, s Jurajem Honem prováděl sociologická šetření kulturního života obyvatel měst, spolupracoval s ostravským rozhlasem, byl nadále teoretickou duší opavské výtvarné skupiny X a spoluzaložil sdružení ostravských umělců Kontrast. Neodpoutal se ani od Těšínského Slezska, stal se předsedou Evropského domu v Karvině, instituce, která průkopnický pěstovala mezinárodní kulturní kontakty; také zde uplatnil přirozený talent slučovat různorodé osobnosti a získávat je pro nějakou ideu. Jezdával pravidelně přednášet na Filii Uniwersytetu Śląskiego v Cieszyń, kde měl mnoho přátel; na univerzitě v Katovicích byl jmenován mimořádným hostujícím profesorem. V tomto výčtu bychom mohli pokračovat dál, až by se zdálo zcela nemožné, že je v silách jedince pojmout do sebe takové množství aktivit. Přitom jistě nešlo o člověka,

který by žil pohlcen jen svou prací, věnoval nemalou péči a množství času rodině a svým blízkým. V pamětním sborníku o něm napsal jeden z jeho ostravských kolegů: *“Byla tu však realita dvaceti let, které nebylo možno ničím nahradit, třebaže pracovní nasazení bylo intenzivní. Šlo o prostý existencionální fakt: vyvzdorovat na těch několika letech, které mu byly dány, aspoň část z původního záměru vlastního díla.... V tom byl kus Malurova lidského heroismu.”* To vše přerušilo náhlé, předčasné úmrtí 7. listopadu 2000.

Vděčím otci za mnohé, ale ty věci opravdu velmi privátní nechám stranou... Přestože prožil sérii životních tragédií (nelze opomenout smrt syna v roce 1996), neoddával se nikdy pesimismu a naříkání na těžký životní úděl. Jeho optimismus (či snad idealismus?) se projevoval potřebou podněcovat a kultivovat své okolí, neutuchající aktivitou i lačností po vstřebávání nových podnětů. Když jsem se mnohokrát po jeho smrti probíral jeho obrovskou knihovnou, vrstvily se přede mnou svazky beletrie (včetně současných novinek) i různojazyčné knihy z obecné i regionální historie, muzikologie, estetiky, dějin umění, sociologie

a zejména filozofie. Otec byl nesmírně filozoficky vzdělaný člověk, který bez přerušení sledoval zákruty evropského i východního myšlení (v mládí býval obdivovatel Mahátmy Ghándího). Dříve jsem si naivně myslel, že podobné zájmy a taková jejich šíře jsou vlastností u humanitních vědců jaksi samozřejmé, teprve dnes, jako sám praktikující vědec, zjišťuji, že jsou spíš zcela výjimečné. Čím dál více chápu podstatu otcovy osobnosti: žít kulturou a věděním, pro něj neznamenovalo být zabydlen v nějaké instituci a vykonávat úzce specializovanou profesi, ale stát si – bez ohledu na životní podmínky – za určitým postojem ke světu a prožitými hodnotami. A to vše neokázale, ale důrazně šířit dál. Jeho život je příběhem vzdělance, který nechtěl zůstat zavřený mezi svými knihami! Základem tohoto postoje je múzičnost, stejně jako úsilí o krásně staromódní univerzalitu i potřeba vést radostný dialog s rozdílnými lidmi a podněty. K této otevřenosti patří i ochota otevřít se inspiracím různých míst. Byl hluboce zakořeněn v Opavě, odešel nepříliš dobrovolně do Ostravy a postupně si vypěstoval hluboký vztah k regionu Těšínska, těžko odolatelnému kraji na česko-polském pomezí.

Zkáza přišla z oblohy aneb Co způsobilo řádění nedávných vichřic v Českém Těšíně a okolí

Jiří Kristian

Přes veškerý pokrok a mnohé civilizační vymoženosti jsme stále bezmocní před rozmarnou přírodou. Počasí nám občas nekompromisně sdělí, jak je bláhové se domnívat, že jsme pány této planety a že jednou „poručíme větru a dešti“. V letošním roce v červnu nám nejednu „lekcí“ uštědřil vítr, který zejména v Českém Těšíně ukázal svou sílu.

Vítr vzniká v důsledku nerovnoměrného rozmístění tlaku vzduchu. Z oblasti o vysokém tlaku vzduchu proudí vzduch do míst s nízkým tlakem, přičemž směr je ještě ovlivněn rotací Země. Čím je rozdíl (gradient) tlaku mezi oblastmi vyšší, tím rychleji vítr proudí. Rychlost větru se zpravidla udává v m/s nebo v km/h,¹ síla větru pak ve stupních Beaufortovy stupnice síly větru, kde stupeň 0 znamená bezvětří a nejvyšší stupeň 12 nese označení orkán.² Při rychlosti větru okolo 70-80 km/h (stupeň 8 a 9) již zpravidla

dochází k materiálním škodám na stavbách a porostech.³

Připomeňme si nyní několik takových pohrom, které se určitým způsobem dotkly také našeho regionu. Například dne 2. června 1921 na Těšínsku řádilo skutečné tornádo. V odpoledních hodinách se přehnalo přes východní část Ostravsko-karvinského revíru a napáchalo značné škody především v Petřvaldě. Zároveň na levém břehu Ostravice v Moravské Ostravě, Přívoze, Vítkovicích a především v Hrabůvce řádila velká bouře s krupobitím a vyžádala si jeden lidský život, kdy po úderu bleskem zemřel šestnáctiletý chlapec. Blesky byl zasažen také pasoucí se dobytek.⁴

Silný vítr přirozeně páchá značné škody na stromech a lesních porostech. Větší kalamity se víceméně pravidelně opakují zhruba po deseti letech. Významné větrné kalamity ve střední Evropě nastaly v minulém století

*V Petřvaldě dne 2. 6. 1921
tornádo zničilo elektrickou
centrálu.
Sbírka pohlednic Muzea
Těšínska*

v letech 1929, 1955, 1967, 1976, 1984 a 1990. Kalamita v roce 1984 z nich byla největší, za obětí jí tehdy padlo asi 12 mil. m³ dříví.

Z poslední nedávné doby nejen Těšínsko, ale celou Českou republiku i velkou část Evropy zasáhlo několik větrných smrštů. V lednu 2007 se nad jižní Evropou vytvořila tlaková výše a nad Skandinávií tlaková níže. Mezi těmito oblastmi tak vznikl značně velký rozdíl tlaku, jehož důsledkem byl mimořádně silný vítr, který se přehnal přes celou západní a střední Evropu. Orkán dostal jméno Kyrill. Přes Českou republiku přešel v noci

z 18. na 19. ledna a zanechal za sebou značné materiální škody i ztráty na lidských životech. Na území České republiky zemřeli 4 lidé, v celé Evropě si orkán vyžádal 45 obětí na životech. V lesích byly velké plochy značně poškozeny, odstraňování následků na lesních porostech trvalo až do konce roku 2007. Nejvyšší rychlost orkánu u nás byla naměřena na Sněžce, bylo to 216 km/h. Vláda České republiky tehdy vyhlásila nouzový stav.⁵

Na začátku března 2008 v Evropě řádila další smršť – vichřice Emma. Rychlost větru dosáhla až 140 km/h. Celkem v Evropě

*Masarykovy sady v Českém
Těšíně 26. června 2008
ráno po vichřici
Foto Pavlína Badurová*

zemřelo na následky vichřice 13 lidí. Když dorazila na území naší republiky, ztratila již něco na své síle, avšak i přesto napáchala značné materiální škody, zejména v horských oblastech. Bez elektřiny se ocitlo téměř milión lidí, na mnoha místech byla ochromena doprava následkem spadlých větví a stromů.⁶

V letošním roce v létě na Těšínsku řádilo několik bouří se silným větrem, který sice nedosahoval síly Kyrilla a Emmy, přesto v jednom případě výrazně poznamenal metropoli českého Těšínska. Vše začalo 25. června, kdy přes den bylo nezvyklé dusno a bezvětří a nepohnul se takřka ani lísteček, což většinou věští příchod bouře. Odpoledne a večer pak prošla přes území naší republiky silná bouře s přívalovými dešti a s vichřicí ve směru ze západu na východ, rychlost větru dosahovala místy 110 km/h. Bouře si ve Svitavách v Pardubickém kraji vyžádala jeden lidský život, když padající větev zabila 47 letou ženu. V celé republice pak vyvracela stromy, lámala větve, k zemi padaly sloupky elektrického vedení. Asi 750 tis. lidí bylo bez elektřiny. Nejhorší následky na elektrickém vedení způsobila vichřice ve středních a východních Čechách, na severní Moravě a ve Slezsku. Na Pardubicku, kde bouře způsobila škody větší než dříve Kyrill a Emma, vyhlásili energetici kalamitní stav. Elektřinu se tam mnohde podařilo obnovit až 1. srpna. Také utrpěly lesní porosty a to nejvíce ve východních Čechách, na Vysočině a v Beskydech. Podnik Lesy České republiky odhadl množství způsobené škody na lesních porostech na více než 800 tis. m³ dřeva. Škodu utrpěla také vzácná památka UNESCO, poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Ždaru nad Sázavou, která přišla o část střechy. V Ostravě, v Bílovci i na jiných místech ve východní části republiky zase blesky zapálily les.⁷

Na Těšínsku bouře také napáchala značné škody. Například v Sedlišťích vítr strhnul polovinu střechy rodinného domku a v ohrožení padajícími větvemi z bleskem zasaženého stromu se ocitnul také vzácný dřevěný kostel Všech Svatých, padající větve naštěstí poškodily pouze dřevěný ohradní plot.⁸ V Komorní Lhotce zase spadl strom na osobní automobil, nezraněného řidiče museli vyprošťovat hasiči.⁹

Osudové následky měla vichřice pro Český Těšín, kde zle zřídila zejména Masarykovy sady. Park býval v minulosti oblíbenou letní promenádou těšínských občanů. Současná sadová úprava v parku pochází z roku 1813, kdy zde lesmistr Dünbier na příkaz arciknížete Alberta Sasko-Těšínského vysázel kaštany, lípy

Masarykovy sady v Českém Těšíně 26. června 2008 – kaple sv. Terezie zůstala naštěstí nedotčena. Foto Pavlína Badurová

Masarykovy sady 26. června 2008 – odklizení následků vichřice. Foto Pavlína Badurová

Některé stromy v Masarykových sadech měly již oslabenou stabilitu následkem degradace vnitřku kmene. Snímek pořízen 7. srpna 2008. Foto Jiří Kristian

Nejvíce postiženou částí Masarykových sadů bylo okolí kostela Nejsvětějšího srdce Ježíšova a kaple sv. Terezie, kde vznikla jakási mýlina. Snímek pořízen 7. srpna 2008.

Foto Jiří Kristian

a akáty.¹⁰ Červnová vichřice v parku vyvrátila celkem 9 stromů a některé další poničila tak, že musely být z bezpečnostních důvodů později vykáceny. Celkem tak v parku ubylo 40 stromů. Odbor územního rozvoje českotěšínské radnice zpracoval již před vichřicí projekt revitalizace Masarykových sadů, v důsledku vichřice byl však nucen projekt přepracovat, neboť ta poničila i ty stromy, které byly určeny k ponechání. I v jiných částech města větrná smršť vyvracela stromy a poškodila také některé nemovitosti a oplocení. Celková škoda po řádění větrné smršti ve městě byla vyčíslena na 550 tis. Kč. Český Těšín přišel během krátké doby celkem o 63 stromů.¹¹

Další vichřice se naším regionem přehnala v pondělí 4. srpna v odpoledních hodinách. Vítr měl největší sílu opět na vrcholcích hor, kde dosahovala jeho rychlost až 115 km/h. Znovu za sebou zanechal vyvrácené stromy, poničené střechy a strhané elektrické vedení. Přestože energetici vyhlásili kalamitní stav

a postupně všechny poruchy odstraňovali, některé domácnosti např. v Horní Suché byly bez dodávek elektřiny až do úterního odpoledne.¹² V Českém Těšíně byla škoda způsobená vichřicí odhadnuta na 50 tis. Kč. Vítr zde opět vyvrátil několik stromů, způsobená škoda na porostech však již byla mnohem menší než ta červnová.¹³

Přírodní pohromy jsou součástí našeho života. V důsledku globálních klimatických změn však mohou být stále častější. Nárůst globální teploty zemského povrchu je prokázáný fakt, avšak mezi vědci neexistuje shoda, zda za vzestup teploty je zodpovědný člověk. Většina vědců však na základě vědeckých studií je přesvědčena přinejmenším o podstatné spoluúčasti člověka na oteplování. Pokud bude globální teplota nadále stoupat, můžeme očekávat větší množství extrémních projevů počasí jako jsou větrné smrště, vlny extrémně vysokých teplot, sucha a silné lijáky vedoucí k záplavám.¹⁴

POZNÁMKY

- 1 Příroda. Vítr jako pohroma (Orkán Kyrill). [WWW dokument] <http://www.priroda.cz/clanky.php?detail=819> (stav k 5. 8. 2008).
- 2 V roce 1946 byl počet stupňů rozšířen z 12 na 17, označení orkán nesou všechny stupně od 12. včetně.
- 3 Český hydrometeorologický ústav. Meteorologie a klimatologie. Odbor letecké meteorologie. Zajímavosti a informace o letecké meteorologii. Beaufortova stupnice rychlosti větru. [WWW dokument] http://www.chmi.cz/meteo/olm/Let_met/_index.htm (stav k 5. 8. 2008).
- 4 Benatzky, Jindřich: Větrná smršť nad Petřvaldem v roce 1921. Těšínsko 50, 2007, č. 1, s. 1-4.
- 5 Lesy České republiky. Tiskové centrum. Orkán Kyrill – rok poté. [WWW dokument] http://www.lesy.cz/cs/tiskove-centrum/aktualni-tiskove-zpravy.ep/719_1207-Orkan-Kyrill----rok-pote/ (stav k 5. 8. 2008). Srov. také pozn. č. 1
- 6 Idnes.cz. Emma nad Českem ztratila sílu, do většiny drátů se vrátila elektřina. [WWW dokument] http://zpravy.idnes.cz/emma-nad-ceskem-ztratila-silu-do-vetsiny-dratu-se-vratila-elektrina-lpo-/domaci.asp?c=A080302_082010_domaci_klu (stav k 5. 8. 2008).
- 7 O vichřici podrobně informoval denní tisk, např. deník Právo dne 27. 6. 2008.
- 8 Frýdeckoměstský a třinecký deník. Blesk rozbil statný strom, který málem zničil historický kostel. [WWW dokument] http://frydeckomistecky.denik.cz/zpravy_region/bourka_nasledky_sedliste20080626.html (stav k 5. 8. 2008).
- 9 Moravskoslezský deník. Hasiči se kvůli větrné smršti v noci nezastavili. [WWW dokument] http://moravskoslezsky.denik.cz/pozary/20080626_bourka_vichrice_ostava_hasici.html (stav k 5. 8. 2008).
- 10 Infosystém Český Těšín. Turistika, příroda, životní prostředí. Parky. Masarykovy sady. [WWW dokument] <http://info.tesin.cz/?nomn=1> (stav k 5. 8. 2008).
- 11 Město Český Těšín. Ekologické okénko. Ostatní. Co způsobila střední vichřice. [WWW dokument] <http://www.tesin.cz/index.php> (stav k 5. 8. 2008). Sdělení tiskové mluvčí města Český Těšín Doroty Havlíkové ze dne 6. 8. 2008.
- 12 O vichřici informoval denní tisk, např. deník MF Dnes dne 6. 8. 2008.
- 13 Ihorizont. Zprávy z regionu. Města počítají škody, čekají se další bouře. [WWW dokument] <http://www.ihorizont.cz/c702-mesta-pocitaji-skody-cekaji-se-dalsi-boure.htm> (stav k 8. 8. 2008). Těšín24. Vichřice v Českém Těšíně opět lámala stromy. [WWW dokument] <http://www.tesin24.cz/aktualne/clanek/vichrice-veskem-tesine-opet-lamala-stromy/> (stav k 8. 8. 2008).
- 14 Primack, Richard B. – Kindlmann, Pavel – Jersáková, Jana: Biologické principy ochrany přírody. Praha 2001.

Tragický podzim 1938

Ivo Baran

I když v obecném povědomí české veřejnosti je rok 1938 spojen téměř výhradně s okupací československého pohraničí nacistickým Německem, na Těšínsku byla situace odlišná a státem, který si přivlastnil značnou část československého území v tomto regionu, bylo Polsko. Jednalo se o část Těšínského Slezska, Poláky zvanou Zaolží, o niž neúspěšně usilovali hned po první světové válce, a jejíž přičlenění k Československu pokládali za historickou křivdu, neboť zde tehdy ve většině obcí Poláci převažovali. Autoritativní režim tzv. sanace prováděl již od ledna 1934, kdy Polsko podepsalo pakt o neútočení s nacistickým Německem, vůči Československu nepřátelskou politiku. Na podzim 1938 se polský ministr zahraničí Józef Beck rozhodl využít příhodné situace k získání území, na něž si Polsko dělalo nároky. Se svými požadavky vystoupilo Polsko poprvé otevřeně 21. září, a příštího dne zahájily na československém území činnost polské bojové a diverzní oddíly, vyzbrojené a řízené Generálním štábem polské armády. Československá vláda na polské požadavky odpověděla 25. září nótou, kde dala najevo ochotu k jednání o území českého Těšínska. Tuto odpověď však polská strana nepokládala za uspokojivou a opět se domáhala okamžitého odstoupení pohraničního území, konkrétně fryštátského a českotěšínského okresu, které pokládala za nejvíce polské. Ani

další československé návrhy na úpravu hranic jednáním nebyly ve Varšavě akceptovány, a 30. září pak vystoupilo polské ministerstvo zahraničí s ultimativním požadavkem na okamžité odstoupení oněch dvou okresů Polsku, přičemž jakákoli jiná než souhlasná odpověď

Triumfální vstup polské armády na československé území měl představovat i tento naivistický plakát. Osoby v popředí jsou skutečné, překreslené z dobových fotografií. Vlevo budova kavárny „Avion” v Českém Těšíně. Sbírky Státního okresního archivu Karviná

Polský tisk a propaganda obsáhle infomovaly o záboru československého území. Málo se ví o tom, že bylo zabráno nejen české území na Těšínsku, ale i slovenské území v okolí Čadce. Sbírky Muzea Těšínska

*Drtivá většina příslušníků
polské menšiny v ČSR vítala
příchod okupační armády
s neskrývaným nadšením.
Češi sledovali změny
s obavami a zděšením...*

*Most v Českém Těšíně
2. října 1938.*

Sbírky Muzea Těšínska

*Jan Křestan (1893-1959),
vrchní oficiál okresního
soudu ve Fryštátě, za
polského záboru předával
okupantům matriční agendu
a byl evakuován mezi
posledními představiteli
české inteligence z Fryštátu.
Foto z r. 1934 - ve své
fryštátské pracovně.*

*Archiv Věry Hrubošové,
roz. Křestanové*

*Polští harceři a harcerky
čekají na zahájení
slavnostního mítinku
na náměstí v Orlové*

byla označena za důvod k ozbrojenému konfliktu. Československo po mnichovské konferenci nebylo v situaci, kdy by si mohlo dovolit další konflikt s Polskem, a tak mu nezbylo než polské ultimátum akceptovat.

Polské vojsko obsadilo území požadované v nótě postupně ve dnech 2.-11. října 1938. Podle údajů československého sčítání lidu z r. 1930 na tomto území žilo asi 216 tisíc osob, z toho 120 tisíc Čechů, 76 tisíc Poláků a 17 tisíc Němců. Vzhledem k tomu, že údaje československého sčítání jsou z polské strany často zpochybňovány, je dobré připomenout také to, že při parlamentních volbách v roce 1935 získaly v oněch dvou okresech české politické strany 55 tisíc hlasů, polské 27 tisíc a německé 12 tisíc. Okamžitě po záboru tohoto území zahájila polská administrativa bezohlednou perzekuci zdejšího českého obyvatelstva. České školství bylo zcela zlikvidováno, české

spolky a organizace rozpuštěny a jejich majetek zabaven. Polština se stala jedinou úřední řečí a došlo také k masovému propouštění Čechů ze zaměstnání. Celkově toto území dobrovolně či pod nátlakem opustilo více než 30 tisíc Čechů a asi 5 tisíc Němců.

Řízení evakuace a jednání s Poláky o vytýčení nové hranice měla z české strany na starosti tzv. Mise divizního generála Hrabčíka, která zahájila svou činnost 2. října 1938 a ukončila ji 23. listopadu. Po obsazení fryštátského a česko-těšínského okresu Polskem panovala nadále nejistota ohledně definitivního průběhu státní hranice a došlo k několika incidentům, při nichž polské oddíly překročily dohodnutou linii. To vyvolávalo u obyvatel ve frýdeckém okrese pochopitelné obavy, na druhé straně však také naděje českých obyvatel v zabraném území, kteří doufali, že by některé obce mohly být ponechány v ČSR. Podle původních polských představ se na území frýdeckého okresu měl konat plebiscit o tom, zda i on bude připojen k Polsku, ale tato myšlenka byla nakonec opuštěna. Počátkem listopadu 1938 došlo k výměně diplomatických nót mezi Polskem a ČSR, kde byl dohodnut přesný průběh nové hranice.

České obyvatelstvo bylo pomnichovskými událostmi samozřejmě zcela zdceno, ale také hluboce rozhořčeno. České rozhořčení dále umocňoval také postup polské administrativy na zabraném území a násilnosti páchané polskými bojůvkami. Výrazem spontánního odporu českého obyvatelstva se stalo hnutí, známé pod označením Slezský odboj. Za okamžik jeho vzniku je pokládán 13. listopad 1938, kdy se uskutečnila manifestace českého obyvatelstva

*K prvním projevům polské správy nad zabraným českým územím patřila likvidace českých národních a státních symbolů. Zničeny byly i četné pomníky (vedle pomníků T. G. Masaryka také např. památník čs. legionářů v Orlové).
Sbírky Muzea Těšínska*

na hoře Prašivá v Beskydech na protest proti rozšiřování polského záboru na horský hřeben Beskyd od Prašivé po údolí Morávky. Za ústřední postavu Slezského odboje je považován známý český národopisný pracovník Joža Vochala. Slezský odboj však nikdy nebyl nějakou jednotnou organizací, ale spíše souhrnným označením pro hnutí odporu proti polské okupaci Těšínska. Na okraji tohoto hnutí se vyskytovali také extremisté z řad českých fašistů, kteří byli napojeni na německé zpravodajské služby.

Ustavení Slezského odboje se stalo také příhodnou záminkou pro polské úřady k zosílení jejich perzekuční politiky vůči českému obyvatelstvu na zabraném území. V odvetu za diverzní akce českých bojůvek došlo z polské strany k dalšímu vysídlování stovek českých rodin. Represe polských úřadů však nesměřovaly pouze proti Čechům, ale též proti Němcům a dokonce i proti Polákům, kteří neměli důvěru sanačního režimu. Bezprostředně po záboru území došlo k zatýkání především komunistů polské národnosti, ale důvody k obavám měli i ti polští představitelé, kteří se v předchozím období dostatečně protičesky neangažovali. Např. 2. října 1938 byl v Českém Těšíně napaden

*Generál František Hrabčík (1894-1967), velitel čs. vojenské mise (vpravo) při jednání s polskými důstojníky na hraničním mostě v Českém Těšíně 2. října 1938.
Sbírky Muzea Těšínska*

a surově zbit polskými bojůvkáři někdejší člen Zemského zastupitelstva v Brně Karol Junga, který byl znám svou loajální a aktivistickou politikou ve vztahu k Čechům. Také nevýhodný kurz, který stanovily polské úřady k výměně československých korun za polské zloté, zasáhl všechny obyvatele zabraného území bez rozdílu národnosti.

Ke zklidnění vyhrocených poměrů na Těšínsku došlo až na jaře roku 1939 po okupaci zbytku českých zemí nacisty, kdy už se Polsko ocitlo v přímém ohrožení ze strany Německa.

LITERATURA

- Borák, Mečislav (ed.): Druhá fáze delimitace hranic mezi Československem a Polskem na Těšínsku v listopadu 1938 (výběr dokumentů). Časopis Slezského muzea, série B 49, 2000, s. 51-94.
Borák, Mečislav: Těšínsko v letech 1938-1945. In: Nástin dějin Těšínska. Ostrava – Praha 1992, s. 102-117.
Borák, Mečislav (ed.): Zábor Těšínska v říjnu 1938 a první fáze delimitace hranic mezi Československem a Polskem (výběr dokumentů). Časopis Slezského muzea, série B 46, 1997, s. 206-248.
Česko-slovensko-polské vztahy v letech 1938-1939. Příspěvky z mezinárodní konference. Slezský sborník 94, 1996, č. 1, s. 1-100.

- Češi a Poláci v minulosti II. Období kapitalismu a imperialismu. Praha 1967.
Januszewska-Jurkiewicz, Joanna - Nowak, Krzysztof: Zaolzie w granicach województwa śląskiego. In: Województwo śląskie (1922-1939). Katowice 1996, s. 196-211.
Matějová, Alena: Podzim 1938 na Těšínsku. Sborník Státního okresního archivu Frýdek-Místek 9, 2008, s. 155-163.
Tomaszewski, Jerzy (ed.): Projekty polityki polskiej wobec Czechów na Zaolziu po 1 października 1938 r. Slezský sborník 100, 2002, č. 4, s. 305-310.
Tomaszewski, Jerzy (ed.): Sytuacja w okręgu Konsulatu RP w Morawskiej Ostrawie w grudniu 1938 r. Slezský sborník 100, 2002, č. 1, s. 57-61.

Úpravy zeleně v Havířově

Jiří Kristian

V loňském roce započalo město Havířov celkovou rekonstrukci Hlavní třídy. Tato důležitá komunikace je doslova páteří dopravy ve městě. Má počátek na kruhové křižovatce u železniční stanice Havířov a konec na světelné křižovatce na náměstí Republiky v centru města. Hlavní třída je součástí silnice první třídy I/11, v každém směru je silniční doprava vedena ve dvou pruzích. Uprostřed, mezi oběma směry, se nachází několik metrů široký travnatý pás. Na obou krajích Hlavní třídy je široký bulvár sestávající z chodníků se stromořadími, které až do letošního roku byly tvořeny lipami.

Celá rekonstrukce Hlavní třídy by měla trvat dva až čtyři roky a je rozdělena do několika etap. Rekonstrukce bude spočívat v předláždění chodníků, výměně stromů v aleji, výměně veřejného osvětlení a vybudování cyklistických stezek. Také budou pokračovat opravy fasád domů, které provádí jejich vlastník firma RPG Real Estate. Ta navíc ve spolupráci s magistrátem provede rekonstrukci vodovodních přípojek a přípojek dešťové kanalizace.

Nově vybudované cyklistické stezky na Hlavní třídě budou sloužit k bezpečnější a kvalitnější dopravě cyklistů ve městě. V následujících letech budou tyto stezky postupně napojeny na plánované nové cyklotrasy k Těrlické a Žermanické přehradě. Cílem radnice je postupně vytvořit mozaiku cyklostezek spojujících všechny strategické body ve městě s napojením na regionální cyklotrasy.

Rekonstrukce Hlavní třídy byla započata již v loňském roce. Jednalo se o opravu části Hlavní třídy u magistrátu, včetně náměstíčka, kde je umístěn základní kámen. V letošním roce pokračovala rekonstrukce v měsíci březnu, kdy bylo vykáceno 86 stromů v úseku od křižovatky s ulicemi Na Nábřeží a U Stromovky po křižovatku s ulicemi Gorkého a Svornosti. Pařezy byly následně vyfrézovány. Vytěžené dobré dřevo bude využito Základní uměleckou školou B. Martinů na sochařském sympoziu Lípa, které se uskuteční v roce 2009. Zbýlé větve byly určeny ke štěpkování a následném využití v kompostárně. Od konce června probíhala likvidace stávajících chodníků, z tohoto důvodu byl upraven provoz na silnici zúžením jízdních pruhů, byly přesunuty autobusové zastávky a také částečně omezen provoz na chodnících.

Výraznou změnou bude také výsadba nové aleje. Původní aleje se skládaly ze 180 lip. Tyto stromy zde byly vysazeny v době výstavby města. Od té doby již mnohé z nich byly v nevyhovujícím stavu. Proto magistrát města Havířova rozhodl o jejich výměně. O plánech na výměnu stromů magistrát jednal s odborníky z Agentury ochrany přírody a krajiny, Národního památkového ústavu, zpracovateli dendrologického posudku a jeho oponenty a zástupci společnosti Zahradní a krajinná s.r.o. Výsledkem bylo rozhodnutí nahradit lípy jiným druhem stromů. Vybrán

*Hlavní třída s vykácenými stromy – březen 2008
Foto Jiří Kristian*

*Okolí městského úřadu
po vykácení stromů –
březen 2008
Foto Jiří Kristian*

byl pyramidální habr (*Carpinus betulus* 'Fastigiata'), což je kultivar habru obecného se specifickým tvarem koruny. Habr je oproti lípě odolnější vůči nepříznivým vlivům, jako je znečištění prostředí, lépe také snáší zasolení půdy, které bývá časté na okrajích komunikací z důvodu zimního solení vozovky. Je odolnější i vůči zhuštění půdy. Lépe snáší ořezávání větví. A v neposlední řadě má omezenější opad plodů a květů oproti lípám, takže i údržba chodníků a vozovky bude nyní snazší. Všechny habry budou staré 6-7 let a budou pocházet z jedné lesní školky, aby bylo dosaženo jednotného vzhledu stromů. Koruna stromů bude založena ve výšce 2,5 m z důvodu zachování průjezdnosti cyklistů

na nově vybudovaných cyklostezkách. Oproti 180 stromům z původní aleje bude však nyní stromů vysázeno 119, rozestupy mezi nimi budou větší než u původní aleje. Podle předpokladu radnice by v letošním roce, nebo na počátku roku 2009 měla být vysazena zatím pouze část stromů (52 kusů), ostatní stromy by měly být vysazeny v průběhu roku 2009 při dalších etapách rekonstrukce. Vysazovány budou v období s optimálními klimatickými podmínkami (vlhko a chladno).

Na počátku letošního roku byla v Havířově provedena také další rekonstrukce zeleně. Jednalo se o vykácení javorů na ulici Dělnické a jejich nahrazení lípami stříbrnými (*Tilia tomentosa*). Tento druh stromu je původní

*Chodník na Hlavní třídě
v průběhu rekonstrukce –
červenec 2008
Foto Jiří Kristian*

*Křižovatka Hlavní
třídy s ulicemi Gorkého
a Svornosti – červenec 2008.
V pozadí lípy, které byly
vykáceny v průběhu dalších
etap rekonstrukce.
Foto Jiří Kristian*

v jihovýchodní Evropě a v Malé Asii. Bývá vysazován do uličního stromofadí, neboť mimo jiné dobře snáší znečištění. V Dělnické ulici byly lípy vysázeny ve větších rozestupech než původní javory, z důvodu většího prostoru pro jednotlivé stromy a také aby nestínily veřejnému osvětlení. V letních měsících radnice také provedla prořezávání větví stromů v některých ulicích z důvodu odstínění pouličního osvětlení.

Tyto další úpravy zeleně však nedosahují takového rozsahu jako v případě rekonstrukce Hlavní třídy. Celá rekonstrukce si vyžádá náklady cca 120 mil. Kč. V loňském roce bylo proinvestováno 13 mil. Kč, v letošním roce to bude 53 mil. Kč. Do této sumy jsou již započítány nákup a vysazení všech nových habrů, což si vyžádá náklady asi 5 mil. Kč. V nejbližších letech je podle magistrátu takto velká akce ojedinělá.

POZNÁMKA

Informace k tématu byly získány od tiskové mluvčí magistrátu města Havířova Ing. Jany Pondělíčkové a z internetových stránek města Havířova – www.havirov-city.cz (stav k 15. 7. 2008).

Seminář Etnografické komise AMG v Chotěbuzi

Wiesława Branna

Muzeum Těšínska si v roce 2008 připomíná 60. výročí své existence a to byl jeden z vážných důvodů, proč pozvat členy Etnografické komise Asociace muzeí a galerií České republiky (dále jen AMG) na zasedání do nejvýchodnějšího muzea v České republice. Počáteční obavy některých pozvaných etnografů z opačných konců naší vlasti se nakonec rozplynuly díky snadnému železničnímu spojení. Vzhledem ke skutečnosti, že hlavní budova Muzea Těšínska v Českém Těšíně nadále sídlí v prozatímních prostorách na Pražské ulici a nemá tudíž dostatečné zázemí pro pořádání konferencí, konal se seminář v prostorách

Rybího domu v Chotěbuzi-Podoboře, kde byl zároveň účastníkům poskytnut nocleh.

Do programu semináře, který se konal ve dnech 10.-11. června 2008 byla zahrnuta následující problematika:

1. dokumentace tradiční lidové kultury v současnosti
2. počítačové zpracování sbírek
3. katalogy sbírek na internetu
4. sdílené národní autority
5. jednací řád Etnografické komise
6. pojmosloví etnografických sbírek

Účastníky semináře uvítal PaedDr. Zbyšek Ondřeka, ředitel Muzea Těšínska, který v krátkém příspěvku představil pořádající instituci. Dvoudenního zasedání se zúčastnily také pracovnice Muzea Těšínska a zároveň členky Etnografické komise AMG - Mgr. Wiesława Branna a Mgr. Eva Hovorková. V odpoledním bloku jednání zazněly příspěvky: PhDr. Ivy Votroubkové na téma hrázdného statku v Milíkově (okr. Cheb) a jeho využití Krajským muzeem Karlovarského kraje, Mgr. Hany Klimešové o internetovém katalogu sbírek Regionálního muzea v Litomyšli a PhDr. Zity Zemanové ze Středočeského muzea v Roztokách u Prahy na téma 650. výročí Třebechovic pod Orebem a rekonstrukce zámku v Roztokách. PhDr. Alena Kalinová seznámila kolegy s akcemi pořádanými Etnografickým ústavem Moravského zemského muzea a Mgr. Zdeněk Lenhart představil projekt Sdílené národní autority společnosti CITE M. Ve večerních hodinách shlédli účastníci semináře několik dokumentárních filmů s etnografickými náměty.

Druhý den podnikli naši hosté odbornou exkurzi do několika poboček Muzea Těšínska. Nejdříve navštívili Archeopark sousedící s Rybím domem, pak se autobusem vypravili

do Jablunkova, kde ve zdejší výstavní síni shlédli stálou expozici Z minulosti Jablunkova a okolí a výstavu o těšínských stříbrných špercích, která prezentuje největší sbírku těchto oděvních doplňků v České republice. Následovala návštěva areálu Kotulovy dřevěnky v Havířově-Bludovicích. Všichni účastníci byli velmi překvapeni situováním objektu mezi panelovými domy. Kromě standardního výkladu o expozicích lidového bydlení a tradičního zemědělství na Těšínsku obdrželi také spoustu informací o historii areálu jako muzejní pobočky. V odpoledních hodinách se členové komise rozjeli do všech koutů republiky.

Semináře se zúčastnili etnografové z následujících muzeí: Muzea Beskyd Frýdek-Místek, Ostravského muzea, Slezského zemského muzea v Opavě, Moravského zemského muzea v Brně, Masarykova muzea v Hodoníně, Krajského muzea Karlovarského kraje v Chebu, Středočeského muzea v Roztokách u Prahy, Vlastivědného muzea Dr. Hostaše v Klatovech, Regionálního muzea v Litomyšli, Muzea Novojičínska, Severočeského muzea v Liberci, Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, Muzea Vysočiny Třebíč, Muzea Jindřichohradecka a Muzea Těšínska.

*Účastníci semináře
na exkurzi v Archeoparku
v Chotěbuzi-Podoboře
Foto Wiesława Branna*

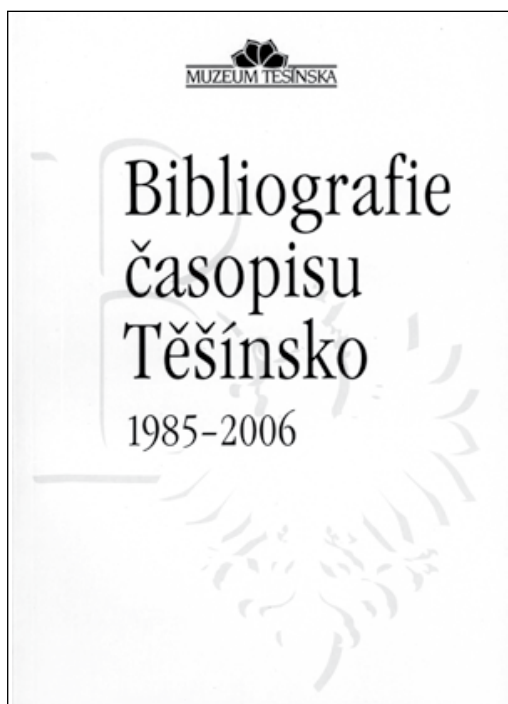
Nová bibliografie časopisu Těšínsko

Gabriela Chromcová

Knižní verze nové bibliografie

*Bibliografie Těšínska
z roku 1985*

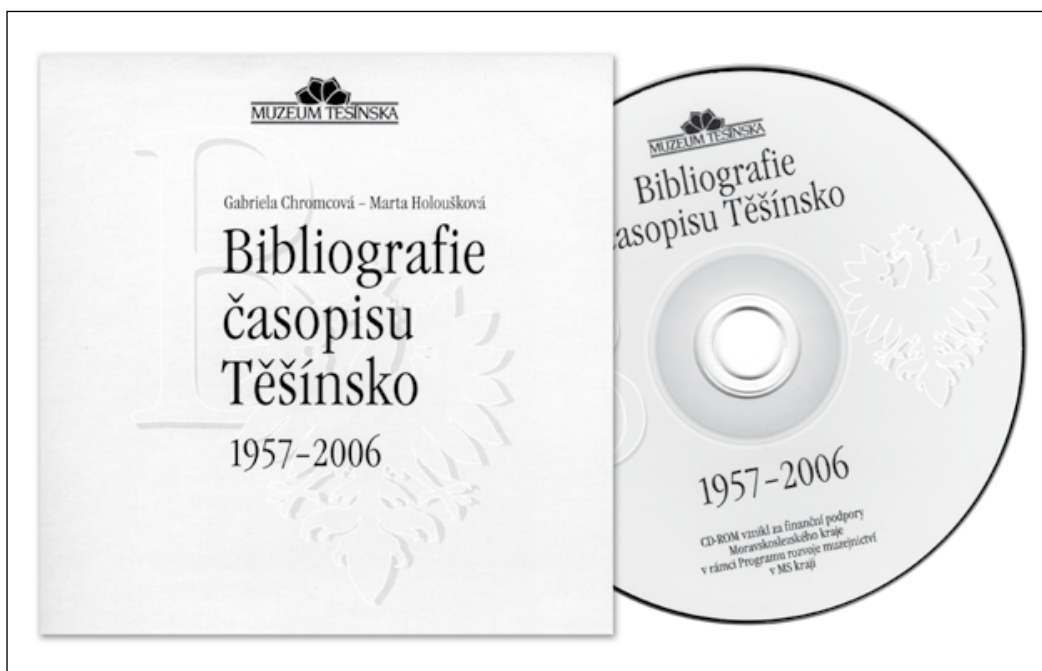
V roce 2007 vydalo Muzeum Těšínska u příležitosti 50. výročí existence vlastivědného časopisu Těšínsko bibliografii. Bibliografie tohoto časopisu vyšla ve dvou verzích, a to v tištěné podobě a na CD-ROMu. Autorkami jsou Mgr. Gabriela Chromcová a Bc. Marta Holoušková, knihovnice Muzea Těšínska.

Tištěná verze bibliografie zachycuje obsah všech dvanácti ročníků časopisu Těšínsko

tj. ročníky 1985-2006, a tím volně navazuje na již vydané bibliografie časopisu Těšínsko z let 1976 a 1985, jejichž autorkou je Mgr. Jiřina Veselská. Bibliografie byla zpracována komplexně, to znamená, že zachycuje nejen všechny články ale i zprávy, recenze, povídky, básně a krátké zprávy. Značný rozsah článků přiměl autorky použít k uspořádání záznamů vybrané znaky Mezinárodního desetinného třídění. Uvnitř jednotlivých tříd jsou záznamy řazeny jako dosud abecedně. Pro usnadnění vyhledávání záznamů jsou na konci publikace zařazeny rejstříky: autorský rejstřík, jmenný rejstřík, obsahující dodatečné informace jako životopisná data a identifikaci, rejstřík institucí a akcí v němž jsou uvedeny organizace všeho druhu, geografický rejstřík a věcný rejstřík.

Elektronická verze bibliografie na CD-ROMu obsahuje v úplnosti články vydané v letech 1957-2006. Záznamy jsou utříděny abecedně. Nechybí rejstříky a hypertextové odkazy, které umožňují jednoduchým způsobem vyhledávat záznamy článků. Celá bibliografie je zpracována v automatizovaném knihovním a informačním systému Clavius. Databáze obsahuje 3892 záznamů. Bibliografie vytváří ucelený, kvalitní a dostupný zdroj informací pro zájemce o regionální tematiku, vyšla za finanční podpory Moravskoslezského kraje. Publikaci i CD-ROM je možno získat v Muzeu Těšínska, informace na tel. č. 558 761 224 nebo na elektronické adrese muzeum@muzeumct.cz

*Elektronická
verze nové bibliografie*

Města a obce Těšínska se představují

Bystřice

Na soutoku řeky Olše s o poznání menším pravobřežním přítokem Hluchovou se již od druhé poloviny 14. století rozkládala osada. Ta dostala název právě podle horských bystřin, které jí protékaly, tedy Bystřice. Poprvé se v písemném prameni setkáváme s tímto označením až v roce 1423. V dějinách obce se objevuje pouze jediný její vlastník – těšínský kníže, který ji zahrnul, podobně jako okolní vesnice, do svých dědičných držav (komorního panství) a to až do vzniku samostatného československého státu. V rámci komorních majetků obec patřila k nejlidnatějším na území Těšínského knížectví.

Podhorská poloha Bystřice velmi přála postupující pasekářské kolonizaci a rozvoji salašnictví v průběhu valašského osídlování v 16. a 17. století, čímž ze zalesněných porostů svahů Slezských Beskyd vznikaly rozsáhlé plochy pro chov ovcí. Zemědělská orientace obyvatelstva byla determinována malou výnosností polností, na kterých se pěstovaly méně náročné obiloviny a později zejména brambory. Nové pracovní možnosti se objevily až s hutní výrobou v nedalekých třineckých železárnách v první polovině 19. století, kde postupem doby našlo uplatnění mnoho místních občanů.

Jelikož v obci nenajdeme žádné panské sídlo, nejhodnotnějšími památkami na katastru Bystřice jsou církevní stavby. Evangelický kostel postavený podle návrhu těšínského architekta Floriána Jilga v klasicistním stylu se začal budovat na místě dřevěné toleranční modlitebny za finanční a materiální pomoci arciknížete Alberta Sasko-Těšínského i místních farníků v roce 1811, ale dnešní podobu získal až v polovině 19. století, kdy byla vyzdvížena věž se zvonící. Římskokatolický filiální kostel Povýšení svatého Kříže stojí na místě původní luterské dřevěné církevní stavby z 80. let 16. století, typově odpovídající klasické sakrální památce z oblasti Těšínska, která však musela být pro svůj špatný fyzický stav v roce 1897 rozebrána. O dva roky později byl vysvěcen opět kostel dřevěný, tentokrát v historizujícím romantickém duchu s výraznými lištami kolem oken. V interiéru zaujme renesanční triptych z roku 1588, na kterém je v centrální části vyobrazeno Ukřižování, levá část nese obraz Panny Marie a pravá sv. Jana Evangelistu. Autorství je připisováno těšínskému malíři Pavlu Reissovi. Oba kostely jsou kulturními památkami a společně s historickými budovami evangelické fary a školy tvoří pozoruhodný urbanistický komplex.

Z konce 19. století pochází i stavba polské školní budovy u komunikace do sousední obce Nýdek. Další škola s polským vyučovacím jazykem byla v sousedství otevřena v roce 1924. Potřeba vybudování samostatné české školy v centru obce byla naplněna o tři léta později, když na zalesněném místě u starého hřbitova postavila brněnská firma Koráb a Železný rozměrnou dvoupatrovou budovu, kterou navštěvovaly děti i z okolních obcí – Vendryně, Nýdku, Karpentné a Hrádku. Dnes je původní areál pro výuku zásadně změněn – díky dotacím vzniklo samostatné moderní křídlo, které doplňují dvě prostorné sportovní haly, bazén a prostor s pódiem, kde se pořádají kulturní akce zajišťované obcí i oběma školami. Ke školnímu komplexu byla v nedávné době ještě doplněna budova pro seniory – Dům s pečovatelskou službou s kapacitou 70 míst. Původní dřevěná zástavba z centra obce již před časem nenávratně zmizela, můžeme ji v nečetných případech nalézt pouze v okrajových hornatých částech katastru Bystřice (např. V Pasekách).

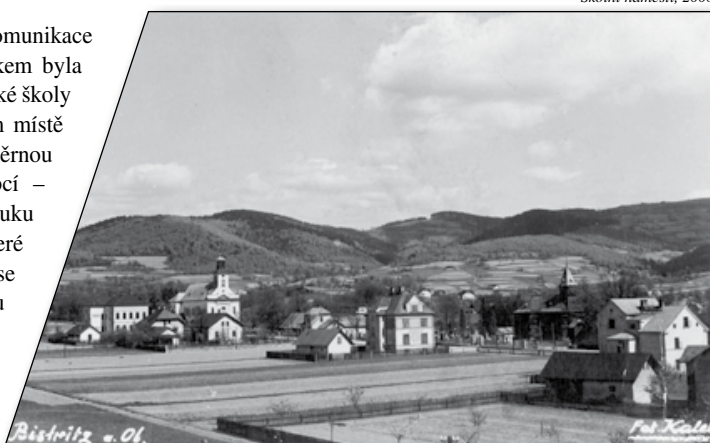
Bystřice se v minulosti nestala sídlem žádného významného podniku, i když byla již v roce 1871 napojena na košicko-bohumínskou železniční dráhu a podmínky pro rozvoj v tomto směru byly více než příznivé. Nejvíce zaměstnanců měla cihelna, zemědělské družstvo a dřevozpracující průmysl. Po roce 1989 došlo ke vzniku nových, spíše menších soukromých firem podnikajících v oblasti stavitelství, služeb, řemeslnictví a lehkého strojírenství. Mezi největší z nich patří fa Mrózek, Berndorf Bäderbau ad. Dynamicky se rozvíjející obec láká nejen nové investory, ale i množství lidí, kteří se zde usazují natrvalo, o čemž svědčí i neustálý přírůstek počtu obyvatel. Bystřice nabízí několik možností kulturního a sportovního vyžití, je ideálním místem pro pěší a cykloturistiku.

Evangelický kostel, okolo r. 1925

Školní náměstí, 2008

Střed obce, období 2. světové války

Dům s pečovatelskou službou, 2008

Adresa: Obecní úřad Bystřice, Bystřice 334, 739 95, telefon: +420 558 995 110, email: info@bystrice.cz • Starosta obce: Ladislav Olšar • Počet členů zastupitelstva: 15 zástupců politických stran (Sdružení nezávislých kandidátů – 10 mandátů, ČSSD – 3, ODS – 1, US-DEU – 1) • Počet obyvatel k 1. 1. 2008: 5 198 obyvatel, z toho 2 662 žen a 2 536 mužů • Rozloha: 1 609 ha

